

obejmował ok. 50 artykułów na temat ogólnych zagadnień techniki sanitarnej, ochrony rzek przed zanieczyszczeniem, walki z zadymieniem, sposobami usuwania śmieci itp. W dziale tym obok autora najliczniejszych prac — inż. mgr Zygmunta Rudolfa, wymienić należy inż. Jana Justa, mgr Teodora Kirkora, inż. Włodzimierza Kulmatyckiego, inż. Józefa Stikę. Rurom żeliwnym i stalowym, ich przydatności dla gazu i wody w różnych warunkach gruntowych, ich łączeniu, uszczelnianiu itp. poświęconych było 55 artykułów, przeważnie inż. Jerzego Buzka, inż. Oskara Douté i inż. Karola Palme, inż. Tadeusza Kielanowskiego, inż. Józefa Konopki, inż. Ludwika Obidowicza.

Na podkreślenie zasługują prace zamieszczone w roczniku 1939, w którym dokonano próby osiągnięć PZITS w zakresie reprezentowanych przez Zrzeszenie branż. W niezwykle interesujących opracowaniach: inż. C. Świerczewskiego pt. „20 lat pracy zorganizowanej”, inż. W. Rabczewskiego pt. „Wodociągi, kanalizacja i pokrewne urządzenia sanitarno-techniczne w pierwszym XX-leciu jej niepodległości” oraz inż. mgr Z. Rudolfa pt. „Technika sanitarna w Polsce, w okresie 1918—1938” dokonano przeglądu osiągnięć polskich naukowców, specjalistów i PZITS w tych dziedzinach techniki.

O właściwą organizację przedsiębiorstw komunalnych i ich komercjalizację walczyli na łamach czasopisma inż. Seifert, inż. Szenfeld, inż. Wojnarowicz i in.

Wymienienie wszystkich autorów, którzy pracami swymi przyczynili się do tego, że nasze czasopismo zajęło poczesne miejsce wśród technicznej prasy krajowej oraz branżowych czasopism zagranicznych służąc dobrze sprawom rozwoju trzech zrzeszonych dziedzin, przekracza ramy tego wspomnienia. Niemniej pamięć o nich żyje na kartach kolejnych roczników 1921—1939.

CZASOPISMO W LATACH 1946—1968

WZNOWIENIE DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJA REDAKCJI I ADMINISTRACJI. DYNAMIKA ROZWOJU CZASOPISMA

Sprawa wznowienia działalności czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” została podjęta na XXII Zjeździe Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Katowicach—Gliwicach.

W dn. 9 listopada 1945 r. na posiedzeniu plenarnym XXII Zjazdu w Gliwicach zapadła uchwała o wznowieniu czasopisma, wyznaczeniu siedziby wydawnictwa w Krakowie oraz o powołaniu na Redaktora Naczelnego kol. dr inż. J. Dolińskiego. U podstaw tej decyzji leżały świetne tradycje rozwoju organu Zrzeszenia w okresie międzywojennym w latach 1921—1939. Ze względu na stan zdrowia kol. dr inż. J. Doliński prosi o zwolnienie z obowiązku wznawiania działalności czasopisma, w związku z czym Zarząd Główny PZGWTS w dn. 21 stycznia 1946 r. powierza pełnienie obowiązków Redaktora Naczelnego kol. I. Piotrowskiemu, a obowiązków Redaktora kol. mgr inż. H. Janczewskiemu. Równocześnie na siedzibę Redakcji wyznaczono Warszawę.

Do spraw związanych z czuwaniem nad programem tematycznym, działalnością naukową, wydawniczą i administracyjną powołany został Komitet Redakcyjny w składzie: inż. Józefa Czaplicka, dr inż. Jarosław Doliński, inż. Antoni Dziurzyński, inż. Henryk Janczewski, prof. Teodor Kirkor, inż. Jan Kłosiński, inż. Józef Liebfeld, inż. Edward Maszczyński, Ignacy Piotrowski, inż. Henryk Przyłęcki, prof inż. Kazimierz Rodowicz, dr inż. Błażej Roga, inż. mgr Zygmunt Rudolf, inż.

Aleksander Szniolis, inż. Czesław Świerczewski i inż. Jan Wyżnikiewicz.

Równocześnie Zarząd Główny PZGWTS uchwalił budżet czasopisma na I półrocze 1946 r. w wysokości 165 000 zł, ustalając, że koszt wydania jednego numeru o objętości 24 stron i nakładzie 1000 egzemplarzy powinien się zamykać w granicach 30 000—40 000 zł. Prenumerata została ustalona w wysokości 480 zł rocznie, koszt pojedynczego numeru wynosił 40 zł.

Po uzyskaniu zezwolenia na wydanie czasopisma w Państwowym Urzędzie Publikacji, Wydawnictw i Widowisk w kwietniu 1946 r. ukazał się po przerwie wojennej pierwszy numer czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”.

W artykule wstępnym, zamieszczonym w numerze inauguracyjnym wznowienie działalności wydawniczej, czytamy:

„Po z górą sześćioletniej przerwie ukazuje się pierwszy numer czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” organu Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych. Czasopismo nasze ma ustaloną opinię w kołach fachowców i piękną kartę w piśmiennictwie technicznym. Zasluga to poprzedniej Redakcji, która nie szczędziła pracy nad podniesieniem poziomu naszego organu.

Przystępując do redagowania naszego czasopisma nie mamy zamiaru łamać jego pięknej tradycji, chcemy tylko przystosować go do nowych form życia i uprzyścić go szerokim rzeszom fachowców-praktyków. Dlatego też poza pracami o wysokim poziomie technicznym zamieszczać będziemy artykuły zaczerpnięte z dziedziny praktyki.

Rozumiemy, że pierwsze numery naszego organu mogą być dalekie od ideału, do którego dążymy, ale jesteśmy pewni, że wszyscy, którym leży na sercu podniesienie poziomu fachowego szerokich rzesz pracowników zakładów gazowych, wodo-

ciągowych i techniczno-sanitarnych poprą nasze usiłowania.

Zwracając się z apelem do naszych Czytelników wierzymy głęboko, że rozumieją nasze intencje, których ostatecznym celem jest dźwignięcie naszego czasopisma pod względem treści, objętości i nakładu, dźwignięcie — odpowiadające istotnym potrzebom w dziedzinach gazownictwa, wodociągarstwa i techniki sanitarnej w odbudowującej się na nowych podstawach Polsce Demokratycznej”.

Jednak mimo zapowiedzi co do trudności w zakresie realizacji planu tematycznego, już w 1946 r. ukazało się wiele cennych opracowań, jak: inż. Wacława Kobosa — „Nowe drogi polskiego gazownictwa”, inż. Stanisława Psarskiego — „Gaz ziemny wczoraj, dziś i jutro”, inż. Wacława Skoczyńskiego — „Aparaty pomiarowe dla większych ilości gazu”, inż. Henryka Janczewskiego — „Mechaniczna analiza materiału filtracyjnego”, inż. Ignacego Piotrowskiego — „Zastosowanie i obliczanie hydroforów”, inż. Wacława Popielskiego — „Tendencje rozwojowe w konstrukcji wodomierzy”, inż. Henryka Przyłęckiego — „Zsypy ścienne dla śmieci”, inż. Leonarda Skibniewskiego — „Rolnicze wykorzystanie ścieków miejskich i przemysłowych”, inż. Józefa Stiksy — „Balneotechnika ze specjalnym uwzględnieniem urządzeń zdrowotnych”. Pierwsze lata prowadzenia czasopisma były szczególnie ciężkie. Cała praca oparta była na dobrej woli członków Zrzeszenia. Zamieszczane materiały w czasopiśmie nie były honorowane, a redaktorzy spełniali osobiście wszelkie funkcje, jak adiustacja, korekta, łamanie, dostarczanie papieru, aż do funkcji administracyjnych — bezpłatnie. Wiele w tej pracy było entuzjazmu, zapału i wiary w powodzenie rozpoczętego dzieła.

Skład i tłoczenie czasopisma rozpoczęto

w Drukarni Samopomocy Nauczycielskiej — Spółdzielnia z odp.udz. w Warszawie, przy ul. Raszyńskiej 22, a od 1 października 1947 r. w Drukarni Związku Samopomocy Chłopskiej, przy pl. Starynkiewicza 7/9, by wreszcie od nr 9/49 rozpocząć druk w RSW „Prasa” w Warszawie, al. Jerozolimskie 85. W tym okresie na szczególne podkreślenie zasługuje życzliwość i pomoc, jaką okazywał nam przy wydawaniu naszego organu kierownik wymienionych zakładów drukarskich ob. Czesław Glinojcki.

W roku 1947 poziom czasopisma znacznie się podnosi. Ukazuje się wiele interesujących artykułów i dysertacji, jak inż. Stanisława Dorochowicza — „Proces spalania gazu węglowego”, inż. Zygmunta Wirbsera — „O wyborze paliwa dla wielkich siłowni energetycznych z punktu widzenia gospodarki narodowej”, inż. M. S. Jana Justa — „Zasady koagulacji wody”, doc. Teodora Kirkora — „Zmiękczenie i odsalanie wody za pomocą mas plastycznych”, inż. mgr Zygmunta Rudolfa — „Zaopatrzenie w wodę na tle stanu sanitarnego w Polsce”, prof. dr inż. Szymona Dzierżgowskiego — „W sprawie oczyszczania wód odpływowych”, dr inż. Conrada Strauba — „DDT — jego użycie i zastosowanie”, inż. Ignacego Mizgiera — „O ogrzewaniu i wentylacji w Anglii”, inż. Jana Wierzbickiego — „O wartości nawozowej miejskich wód ściekowych”.

Podane wyżej niektóre opracowania z lat 1946 i 1947 ilustrują wysiłki naszych naukowców i kolegów w odbudowie urządzeń gazowniczych, wodociągowych i techniczno-sanitarnych w naszym kraju w oparciu o badania naukowe, co przy ogólnych, barbarzyńskich zniszczeniach dokonanych przez najeźdźcę nie było rzeczą łatwą.

W latach 1946—1947 źródłami dochodów były: prenumerata, ogłoszenia, subwencje Zarządu Głównego PZGWTS oraz sub-

wencje Centralnego Zarządu Energetyki, Zjednoczenia Przemysłu Koksochemicznego oraz Ministerstwa Odbudowy.

Od 1 stycznia 1947 r. w miarę wzrostu nakładu i liczby prenumeratów rozpoczęto płacenie honorariów autorskich, zaangażowany został również stały pracownik do administracji. Prenumerata roczna w końcu 1947 r. wynosiła 800 zł, a egzemplarza pojedynczego 70 zł.

Rok 1948 jest charakterystyczny dla dalszego rozwoju czasopisma. Preliminarz budżetowy po stronie wydatków i dochodów zamyka się sumą 3 250 000 zł. Prenumerata roczna wynosi 1400 zł, a cena egzemplarza pojedynczego 130 zł. Z dniem 1 października 1948 r. Redakcja i Administracja przeniesiona zostaje do własnego lokalu w Domu Technika w Warszawie przy ul. Czackiego 3/5.

W tym okresie wzrasta liczba prenumeratów, w wyniku czego zwiększają się poważnie wpływy własne, a zmniejszają subwencje. Poniższe zestawienie charakteryzuje stopień samowystarczalności czasopisma w 1949 r. w porównaniu z latami poprzednimi.

Rok	1946	1947	1948	1949
Wpływy własne	44,3 %	80,4 %	84,5 %	98,1 %
Subwencja	56,7 %	19,6 %	15,5 %	1,9 %

Jak wynika z zestawienia, subwencje, które w 1946 r. wynosiły 56,7% ogólnych kosztów wydawnictwa, w roku 1948 zmalały do 1,9%. Świadczyło to o zapotrzebowaniu zawodowym i społecznym na czasopismo.

Od dnia 1 lutego 1949 r. integralną częścią każdego numeru stał się załącznik „Biuletyn Zakładów Oczyszczania Miast”, który miał duże znaczenie w zakresie badań ankietowych i informacji praktycznych w dziedzinie oczyszczania miast, tym wię-

Okladka rocznika XXIV z 1950 r.

cej, że nie istniały w tym okresie żadne tego rodzaju wydawnictwa resortowe.

W marcu 1949 r. Redakcja czasopisma wspólnie ze Zrzeszeniem ogłasza konkurs na najlepszy artykuł z nagrodami w wysokości 40 000 zł.

Począwszy od dnia 1 stycznia 1950 r. czasopismo oparło swoją działalność w zakresie redakcyjnym i administracyjnym o wytyczne Departamentu Techniki Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. W myśl tych wytycznych została powołana Rada Programowa, Redaktor Naczelny i redaktorzy działowi. Sprawy administracyjne zostały podporządkowa-

ne Administracji Czasopism Technicznych przy Naczelnej Organizacji Technicznej. Z dniem 31 grudnia 1949 r. w związku z objęciem Katedry Wodociągów i Kanalizacji Politechniki Warszawskiej ustępuje ze stanowiska Redaktora Naczelnego wieloletni, zasłużony kierownik naszego organu prof. Ignacy Piotrowski — otrzymując za pracę w Redakcji od Zarządu Głównego PZGWTS oraz od Komitetu Redakcyjnego gorące podziękowanie. Równocześnie zgodnie z uchwałą Komitetu Redakcyjnego oraz Zarządu Głównego w dn. 31 grudnia 1949 r. na Redaktora Naczelnego zostaje powołany mgr inż. Henryk Janczewski. Stanowisko Sekretarza Redakcji obejmuje ob. Zofia Klimaszewska.

Zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zostają w czasopiśmie powołani redaktorzy działowi. Z dniem 1 kwietnia 1950 r. redaktorem Działu Gazownictwa zostaje mgr inż. Romuald Kiełkiewicz, a redaktorem Działu Techniki Sanitarnej dr inż. Jan Just. Na redaktora Działu Instalacji powołano z dniem 1 grudnia 1950 r. dr inż. Stefana Kołodziejczyka, a na redaktora Działu Wodociągów i Kanalizacji mgr inż. Józefa Liebfelda. Redaktorem technicznym czasopisma z ramienia Administracji Czasopism Technicznych NOT zostaje z dniem 1 marca 1951 r. dr Jadwiga Włodek-Sanojca.

Rachunek wyników działalności wydawnictwa na 1949 r. po stronie dochodów wynosił 2 224 662 zł, a po stronie wydatków 2 267 040 zł. Pod względem finansowym czasopismo znajdowało się niemal w całkowitej równowadze. Prenumerata roczna wynosiła 1600 zł, a cena jednego egzemplarza 135 zł.

Nad całokształtem działalności organu w latach 1948 i 1949 czuwał powołany przez Zarząd Główny PZGWTS Komitet Redakcyjny w następującym składzie: dr

inż. Jarosław Doliński, inż. Edward Filipowski, inż. Henryk Janczewski, dr inż. Jan Just, prof. Teodor Kirkor, inż. Jan Kłosiński, inż. Waclaw Kobos, inż. Jan Kozłowski, inż. Józef Liebfeld, prof. Ignacy Piotrowski, inż. Henryk Przyłęcki, prof. dr inż. Kazimierz Rodowicz, dr inż. Błażej Roga, prof. inż. mgr Zygmunt Rudolf, inż. Aleksander Szniolis, prof. inż. Czesław Świerczewski, inż. Jan Wyżnikiewicz, i prof. Eugeniusz Zaczyński.

Zadaniem Komitetu Redakcyjnego było przede wszystkim zatwierdzenie planu tematycznego czasopisma i czuwanie nad jego realizacją.

Prenumerata roczna czasopisma wynosiła 48 zł, a egzemplarz pojedynczy 4 zł.

Przejsie zagadnień finansowych i administracyjnych do Naczelnej Organizacji Technicznej wpłynęło w sposób zasadniczy na podniesienie poziomu czasopisma, jego treści, szaty zewnętrznej oraz na zwiększenie nakładu.

Rozpoczynając w 1951 r. 25-lecie działalności, czasopismo jest już jednostką zorganizowaną, mającą liczny o wysokim poziomie naukowym zespół autorski i redakcyjny.

We wstępnym artykule redakcyjnym, zamieszczonym z tej okazji w nr 1/1951, czytamy:

„25 lat pracy nad krzewieniem zagadnień związanych jak najściślej z bytem mas pracujących, z walką o podniesienie kultury życia ludności miast i wsi jest tym etapem w historii gazownictwa, wodociągarstwa i techniki sanitarnej w Polsce, który nie powinien być pominięty milczeniem.

Okres pierwszy jest niezmiernie znamienny w swoim wyrazie i bardzo pouczający. Oto grupa polskich gazowników, wodociągowców i techników sanitarnych nie mając poparcia tzw. „czynników miarodajnych”, podjęła śmiałe hasła dźwignięcia

tych zaniedbanych dziedzin wiedzy technicznej. Nie mając funduszków tworzyła organizacja zawodowe instytuty, biura projektów itp. Zastugą tej grupy ludzi jest stworzenie niezależnej polskiej myśli w tej mierze oraz podwalin pod przyszły rozwój gazownictwa, wodociągarstwa i techniki sanitarnej w Polsce.

Po wyzwoleniu hasła rzucone w latach poprzednich znalazły pełne zrozumienie u władz Polski Ludowej, które je nie tylko podtrzymały, ale nakreśliły nowe, nieznane w rozmiarach naszych branż zadania, jakie mają realizować gazownicy, wodociągowcy i technicy sanitarni. Wykonane już wielkie prace oraz opracowane plany dalszego rozwoju naszego kraju wskazują na to, jak wielką wagę przywiązuje Polska Ludowa do podniesienia kultury życia swych obywateli oraz wysunięcia potrzeb człowieka pracy, w jak najszerszym zakresie, na miejsce czołowe”.

Od drugiej połowy 1950 r. rozpoczęto zamieszczanie w czasopiśmie artykułów wstępnych, w których naświetlano najpoważniejsze wydarzenia w dziedzinach techniki reprezentowanych przez PZITS, z naszej gospodarki narodowej oraz życia Zrzeszenia i NOT.

Od 1 października 1952 r. w czasopiśmie zaczął ukazywać się dodatek pod nazwą „Prace Instytutu Gospodarki Komunalnej”, w którym zainicjowano współpracę pomiędzy czasopiśmem a instytutami naukowymi.

W roku 1953 Komitet Redakcyjny zostaje przekształcony w Komisję Programową, której kompetencje zostają poszerzone, przy czym nawiązana zostaje bardziej ścisła współpraca z resortami. W skład Komisji Programowej weszli: przewodniczący — mgr inż. Stanisław Wojnarowicz, członkowie — mgr inż. Piotr Biszyński, mgr inż. Leonard Jastrzębski, prof. mgr

Okładka tytułowa nr 1 z 1959 r.

inż. Zygmunt Rudolf, mgr inż. Aleksander Szpilewicz, dr Stanisław Śwital oraz dr inż. Tadeusz Wolf.

Od 1954 r. zostaje do czasopisma wprowadzony dodatek pod nazwą „Przegląd Dokumentacji Instytutu Gospodarki Komunalnej”, informujący o wydawnictwach naukowych tego Instytutu.

W następnych latach skład Komisji Programowej ulega zmianom. W roku 1956 po reorganizacji i zmianach skład Komisji przedstawiał się jak następuje: przewodniczący — prof. Zygmunt Rudolf, członkowie — mgr inż. Janina Bujwidowa, mgr inż. Zygmunt Czerniakowski, mgr inż. Tadeusz Kowalczyk, mgr inż. Edward Maszczyński, mgr inż. Waclaw Nowicki, mgr inż. Aleksander Szpilewicz, mgr inż.

Jan Szymczyk, mgr inż. Waclaw Twardowski oraz mgr inż. Grzegorz Wasyliszyn.

W roku 1956 czasopismo bardzo się rozwija, staje się czasopismem naprawdę masowym. Nakład jednego numeru przekracza 5 000 egzemplarzy. Prenumerata wynosi 72 zł rocznie, a cena egzemplarza pojedynczego wynosi 6 zł.

Na rozwój czasopisma wpłynęła okoliczność zakwalifikowania naszego organu przez Komisję Programową Czasopism Technicznych począwszy od dnia 1 stycznia 1956 r. do czasopism I kategorii. Fakt ten upoważnił Redakcję do powiększenia objętości czasopisma do 40 stron.

W celu udostępnienia naszego organu szerokim rzeszom pracowników technicznych, zatrudnionych w zakładach gazowniczych i techniczno-sanitarnych, Redakcja ogłasza w 1956 r. konkurs na popularny artykuł z zakresu budowy i eksploatacji urządzeń gazowniczych, wodociagowych i techniczno-sanitarnych.

Począwszy od dnia 1 lutego 1967 r. na podstawie decyzji władz finansowych koszt prenumeraty zostaje powiększony dwukrotnie z 72 zł rocznie do 144 zł. Cena pojedynczego egzemplarza ulega w ten sposób zwiększeniu do 12 zł. Wprawdzie w prenumeracie zbiorowej przyznane zostały zniżki w wysokości 30%, to jednak zwiększenie ceny prenumeraty zmniejszyło liczbę prenumeratorów ze średniego nakładu 5 100 egzemplarzy w 1956 r. do 3 370 średniego nakładu w 1960 r., w którym to roku nakład osiągnął swoje minimum.

Dla ilustracji podajemy zestawienie liczby zeszytów średniego miesięcznego nakładu oraz ilość stron czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w latach 1946—1968.

Wydawanie czasopisma w 1946 r. rozpoczęto od nakładu 1000 egz. Zapotrzebowanie na nasz organ branżowy jest tak duże,

ZESTAWIENIE

Liczby zeszytów średniego miesięcznego nakładu oraz ilości stron czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w latach 1946—1968

Lp.	Rok	Liczba zeszytów	Średni miesięczny nakład 1 numeru	Ogółem stron
1	1946	9	1000	288
2	1947	11	1800	364
3	1948	11	2000	410
4	1949	11	2100	426
5	1950	11	2600	468
6	1951	11	2600	368
7	1952	11	3000	368
8	1953	12	2900	370
9	1954	12	3600	384
10	1955	12	4400	452
11	1956	12	5100	480
12	1957	12	4900	496
13	1958	12	3850	508
14	1959	11	3500	484
15	1960	12	3370	484
16	1961	12	3650	480
17	1962	12	4250	480
18	1963	12	4400	428
19	1964	12	4400	432
20	1965	12	4670	432
21	1966	12	4850	432
22	1867	12	5380	432
23	1968	12	5920	432

że nakład czasopisma zaczyna stopniowo wzrastać, osiągając w niektórych miesiącach 1968 r. liczbę ok. 6 000 egzemplarzy. W 1952 r. objętość pojedynczego zeszytu określona została przez Komisję Ministerstwa Kultury na 34 strony, a tym samym objętość rocznika na 432 strony.

W latach 1946—1968 ukazały się 23 roczniki (tomy) czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” o formacie A4, zawierające ogółem 9 888 stron druku. Ogólna liczba wydrukowanych w tym okresie czasu egzemplarzy wyniosła 990 280, a więc ok. 1 mln. Jak na czasopismo branżowe jest to liczba bardzo poważna.

W ciągu ostatnich lat zwiększyła się znacznie popularność naszego czasopisma za granicą. Niezależnie od egzemplarzy wymienionych (38 egz.), w drodze płatnej prenumeraty rozchodziło się 456 egzemplarzy do 25 krajów Europy, Afryki, Ameryki Północnej, Australii i Azji (Afganistan, Anglia, Austria, Australia, Bułgaria, Chiny, CSSR, Francja, Ghana, Grecja, Holandia, Irak, Izrael, Japonia, Jugosławia, Korea, Maroko, NRD, NRF, Rumunia, Tanzania, USA, Węgry, Włochy i ZSRR). Tak więc w 1968 r. ponad 8,3% nakładu kierowane było za granicę. W zakresie płatnej prenumeraty zagranicznej — „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” wśród 58 czasopism technicznych „Wydawnictw Czasopism Technicznych” Naczelnej Organizacji Technicznej zajmuje pierwsze miejsce.

W związku z prowadzoną wymianą i prenumeratą zagraniczną zamieszczane są w różnych wydawnictwach zagranicznych obszernie streszczenia z „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, jak np. w Biuletynie Ośrodka Techniczno-Naukowej Dokumentacji Federalnej Ludowej Republiki Jugosławii, czy też w tak poważnych czasopismach, jak „Gas und Wasserfach”, „La Technique de l'Eau”, „Paliva”, „Vodni Hospodarstvi” itd.

W roku 1966 czasopismo obchodzi 45-lecie swojej działalności. W związku z tą uroczystością ukazał się specjalny numer „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” (nr 12/1966), omawiający działalność organu Zrzeszenia.

W artykule redakcyjnym, otwierającym numer, czytamy co następuje:

„W roku bieżącym obchodzimy czterdziestopięciolecie działalności naszego organu, czterdziestolecie działalności czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w służbie gazownictwa, zaopatrzenia w wodę, odprowadzanie wód zużytych, ogrzewnictwa, wentylacji, techniki sanitarnej i balneotechniki.

Rekapituluując działalność naszego czasopisma w dziedzinie tematyki naukowo-technicznej wydaje się, że w okresie wielu lat, a w szczególności po 1945 roku

Uczestnicy spotkania z okazji 45-lecia działalności czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w Klubie Prasy i Informacji Technicznej WCT NOT w Warszawie w dn. 29 grudnia 1966 r. W pierwszym rzędzie od lewej: prof. dr J. Kostrzewski — Minister Zdrowia i Opieki Społecznej oraz inż. J. Majewski Przewodniczący Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy

odegrało ono niemałą rolę w rzetelnym informowaniu czytelników o ostatnich osiągnięciach techniki, nowoczesnych rozwiązaniach technicznych, o nowoczesnej organizacji produkcji oraz prawidłowych metodach rekonstrukcji i eksploatacji w dziedzinach techniki objętych działalnością PZITS.

Równocześnie czasopismo „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” dzięki szeroko zakrojonej działalności w zakresie propagowania znaczenia techniki sanitarnej w Polsce przyczyniło się wyraźnie do pogłębienia świadomości techniki sanitarnej w wielu dziedzinach naszego życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego”.

Wydaje się, że te dwa wymienione wyżej podstawowe kierunki działania w sposób wyraźny określiły rolę i znaczenie czasopisma w dziedzinie gazownictwa i techniki sanitarnej w Polsce.

Z okazji 45-lecia czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w dniu 29 grudnia 1966 r. Dyrekcja Wydawnictw Czasopism Technicznych NOT i Zarząd Główny PZITS zorganizowały w Klubie Prasy i Informacji Technicznej NOT w Warszawie spotkanie Komitetu Redakcyjnego i Rady Programowej z autorami, czytelnikami oraz działaczami Zrzeszenia.

W spotkaniu wzięli udział: Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia i Opieki

Spolecznej prof. dr Jan Kostrzewski (obecny Minister Zdrowia i Opieki Spolecznej), Wiceminister Gospodarki Komunalnej inż. Jerzy Majewski (obecnie Przewodniczący Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy), przedstawiciele Zarządu Głównego i Oddziałów PZITS, profesoria wyższych uczelni, autorzy i czytelnicy.

Z wypowiedzi mówców wynikało, że czasopismo w bardzo poważnym stopniu i z dużym sukcesem spełnia swoje zadania. W pierwszych latach po wojnie, kiedy literatura fachowa z różnych względów była prawie niedostępna dla przeciętnego projektanta, jedynie w „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” mógł szukać odpowiedzi na nurtujące go wątpliwości, tam znajdował nowe rozwiązania techniczne, stamtąd czerpał dane do swoich prac fachowych.

W niezwykle interesującym przemówieniu prof. dr J. Kostrzewski wyraził przekonanie, że czasopismo „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” jest pismem nie tylko inżynierów sanitarnych, ale i pismem lekarzy sanitarnych.

Z okazji 45-letniej działalności czasopismo otrzymało wiele depeesz gratulacyjnych — od Ministra Gospodarki Komunalnej, wyższych uczelni, oddziałów PZITS, wydawnictw państwowych, instytucji itd.

Analizując działalność czasopisma od strony ilościowej oraz podziału treści na poszczególne działy branżowe i inne reprezentowane w „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, interesującym szczegółem będzie zapoznanie się z proporcjami, w jakich działy te były w okresie ostatnich 22 lat reprezentowane. Przeprowadzona klasyfikacja ilościowa daje obraz kształtowania się tematyki czasopisma w okresie powojennym.

W latach 1946—1967 ukazało się w czasopiśmie 4 322 pozycje, obejmujące artykuły naukowo-techniczne, informacje z zak-

ZESTAWIENIE

Liczby artykułów wstępnych, artykułów naukowych, informacji z zakresu wiadomości praktycznych, streszczeń z prasy zagranicznej, sprawozdań ze zjazdów i konferencji naukowo-technicznych, recenzji itp. zamieszczonych w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w latach 1946—1967

Lp.	Nazwa działu	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	Razem		
1	Artykuły wstępne	—	—	—	—	2	—	9	13	12	11	12	12	12	10	10	11	11	11	11	11	10	12	11	180	
2	Gazownictwo	12	17	23	27	20	25	19	19	26	25	23	25	23	29	15	24	42	20	27	20	20	20	20	11	508
3	Wodociągi i kanalizacja	16	19	16	19	15	19	16	19	26	24	24	20	24	31	34	21	37	29	23	22	22	26	30	30	510
4	Ogrzewnictwo i wentylacja	—	—	3	5	5	5	8	18	14	18	29	20	19	34	21	24	34	17	27	27	30	32	390	30	
5	Technika sanitarna	—	—	22	16	18	15	13	36	30	43	43	50	38	47	43	37	44	44	42	41	42	41	52	45	759
6	Urbanistyka podziemna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Gazownictwo w świetle	—	2	5	11	13	3	5	7	11	10	9	7	3	6	3	8	21	25	10	15	13	12	11	1	199
8	Technika sanitarna w świetle	17	1	8	34	49	38	50	43	28	22	19	40	36	12	17	20	31	31	19	12	9	19	15	12	557
9	Wiadomości praktyczne	5	4	11	8	6	1	36	31	18	12	11	13	13	16	10	22	—	8	14	8	13	13	8	3	261
10	Zjazdy, konferencje, narady	15	2	3	4	3	3	6	5	1	4	11	8	7	9	11	24	8	15	15	12	19	8	8	193	
11	Z życia zakładów	—	7	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	4	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	23	
12	Z życia organizacji	36	64	63	43	15	4	6	10	9	6	14	10	12	15	5	9	9	—	—	—	—	2	23	355	
13	Recenzje	38	16	25	16	1	4	7	4	7	10	8	12	5	9	8	10	5	9	12	13	12	10	12	241	
14	Inne	16	19	9	15	9	7	1	7	1	3	5	—	—	1	2	—	1	6	7	5	3	2	2	135	
	Razem	174	172	192	201	158	124	176	218	176	190	209	219	212	219	182	212	243	215	210	210	186	211	223	4322	

Komitet Redakcyjny czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” — 1968 r. Od lewej: doc. dr W. Wasilewski, — redaktor Dz. Instalacji, dr inż. H. Janczewski — redaktor naczelny, mgr inż. R. Kiełkiewicz — redaktor Dz. Gazownictwa, Z. Klimaszewska — sekretarz redakcji, mgr inż. J. Liebfeld — redaktor Dz. Wodoc. i Kanal., prof. dr inż. Jan Just — redaktor Dz. Techniki Sanitarnej

resu wiadomości praktycznych, streszczenia z prasy zagranicznej, sprawozdania ze zjazdów i konferencji naukowo-technicznych, recenzje itp. Podstawowych artykułów w ciągu 22 lat (1946—1967) zamieszczono wstępnych — 180, z gazownictwa — 508, z wodociągów i kanalizacji — 510, z techniki sanitarnej — 759, z ogrzewnictwa i wentylacji — 390, z urbanistyki podziemnej — 11.

W dziale z prasy zagranicznej podano 199 informacji o gazownictwie w świecie i 557 informacji o rozwoju techniki sanitarnej na wszystkich kontynentach świata. Wiadomości praktyczne zamknęły się ilością 261 informacji, a zjazdy, konferencje i narady liczbą 193.

W ostatnich latach daje się zauważyć zmniejszenie się ilości różnych informacji na rzecz artykułów podstawowych, co

świadczy o podnoszeniu pod względem naukowym poziomu organu Zrzeszenia.

Z uwagi na brak miejsca dział z „życia organizacji” ograniczony został do niezbędnego minimum. Zamieszczane są w tym dziale informacje mające podstawowe znaczenie dla PZITS, dotyczące problemowych zagadnień naukowych, technicznych i organizacyjnych.

W latach 1946—1968 okrzepła wokół czasopisma poważna liczba autorów. Stało się to dlatego, że autorzy znajdowali zawsze dla siebie przychylną atmosferę i zachętę do wypowiedzania się na łamach własnego organu i torowania drogi postępowi technicznemu w reprezentowanych przez pismo dziedzinach.

Czasopismo skupiło wokół siebie szeroką rzeszę inżynierów praktyków, specjalistów i naukowców — aktywnych działaczy

PZITS. W ten sposób zacieśnione zostały więzy pomiędzy nauką, przedsiębiorstwami oraz ogniwami Zrzeszenia — a ten sposób działania zapewnił dopływ prac naukowych, informacji praktycznych, organizacyjnych i ekonomiczno-technicznych zawsze aktualnych, a nade wszystko potrzebnych gospodarce narodowej.

Wśród licznej rzeszy autorów współpracujących z czasopismem należy przede wszystkim wymienić:

W dziale gazownictwa: K. Bąkowski, B. Borkowski, K. Brich, C. Grabarczyk, J. Doliński, H. Dziaczkowski, A. Epsztein, M. Fałęcki, R. Kielkiewicz, J. Kłosiński, K. Kozakiewicz, J. Naczyński, L. Obidowicz, J. Pasynkiewicz, T. Pawlikowski, F. Pluciński, B. Roga, B. Sperski, J. Szpakowska, W. Strzyżewski, A. Turrowska, Z. Wilk, Z. Wróblewska i R. Zieleniewski.

W dziale wodociągów i kanalizacji: S. Antoniuk, K. Bajer, A. Bibiło, T. Biłyk, Z. Bruliński, S. Czaplicki, K. Dohnalik, T. Gabryszewski, E. Górecki, H. Janczewski, J. Liebfeld, J. Kłossowski, E. Mielcarzewicz, J. Mizger, S. Nawara, W. Nowicki, K. Osiński, W. Petrozolin, I. Piotrowski, M. Roman, R. Rosłoński, J. Rynarzewski, W. Sawicki, W. Skoraszewski, J. Wierzbicki, S. Wojnarowicz, F. Zygmantowski i E. Zaczyński.

W dziale techniki sanitarnej: J. Biczysko, I. Cabejszek, W. Dożańska, J. Flakowicz, Z. Glinicki, B. Głowiak, L. Gromski, W. Hermanowicz, J. Just, A. Kowal, J. Kelus, E. Kempa, T. Kirkor, J. Kurbiel, H. Mańczak, M. Michniewicz, Z. Piechucki, S. Polak, P. Prochał, H. Przyłęcki, J. Rawski, R. Rink, Z. Rudolf, J. Rutkiewicz, T. Sędzikowski, C. Sikorowska, J. Sibiga, J. Stanisławska, J. Suschka, A. Szniolis.

W dziale ogrzewnictwa i wentylacji: J. Adamus, T. Chlipalski, B. Chybowski, Z. Czerniakowski, J. Feren-

cowicz, W. Kamler, G. Kłobut, S. Kołodziejczyk, W. Kołodziejczyk, E. Kostewicz, J. Koziński, J. Makowiecki, M. Malicki, E. Maszczyński, S. Mielnicki, M. Nierojewski, J. Rosada, T. Rosian, W. Wasilewski i J. Wąsowski.

W dziale balneotechniki: J. Hibner, A. Madeyski, J. Potocki.

Należy jeszcze raz podkreślić, że podany wykaz nazwisk nie obejmuje wszystkich autorów naszego czasopisma, a tylko tych, których można zaliczyć do podstawowej kadry autorskiej naszego organu.

Kilka słów należy poświęcić Redakcji czasopisma.

Czasopismem od wielu lat kieruje Kolegium Redakcyjne, składające się w ostatnich latach z Redaktora Naczelnego, redaktorów działowych i Sekretarza Redakcji.

Poniżej podajemy skład Redakcji czasopisma w latach 1921—1968.

Redakcja czasopisma
„Gaz, Woda i Technika Sanitarna”
w latach 1921—1969

Redaktorzy naczelni

1. Inż. Stefan Torzewski
1.I.1921—31.VII.1921
2. Inż. Władysław Szaynok
1.VIII.1921—31.XII.1922
3. Prof. dr inż. Jarosław Doliński
1.I.1923—31.VIII.1939

Mgr inż. Józefa Czaplicka, redaktor w latach 1923—1939

4. Prof. Ignacy Piotrowski
1.IV.1946—31.XII.1949

5. Dr inż. Henryk Janczewski
od 1.I.1950 r.

Redaktorzy

1. Mgr inż. Józefa Czaplicka
1.I.1923—31.VIII.1939

2. Dr inż. Henryk Janczewski
1.IV.1946—31.XII. 1949

Redaktorzy działowi

1. Prof. dr inż. Jan Just
od 1.IV.1950

(Dział Techniki Sanitarnej)

2. Prof. dr inż. Stefan Kołodziejczyk
1.X.1950—27.V.1957

(Dział Wodociągów i Kanalizacji)

3. Doc. dr Witold Wasilewski
od 1.III.1958

(Dział Ogrzewnictwa i Wentylacji)

4. Mgr inż. Romuald Kielkiewicz
od 1.IV.1950

(Dział Gazownictwa)

5. Mgr inż. Józef Liebfeld
od 1. II. 1951

Sekretarz Redakcji

Zofia Klimaszewska
od 1.IV.1949

Nad całokształtem prac Kolegium Redakcyjnego czuwa w ostatnim okresie czasu Rada Programowa, której skład w 1968 r. przedstawiał się następująco: prof. mgr inż. Z. Rudolf (przewodniczący), dr St. Bonarek, mgr inż. J. Dujanowicz, inż. Sz. Freliszka, mgr inż. T. Kowalczyk, dr inż. A. Madeyski, mgr inż. E. Maszczyński, mgr inż. W. Nowicki. Mówiąc o działalności czasopisma należy podać kilka informacji o jego stronie administracyjno-finansowej.

Jakkolwiek „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” jest organem Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych, które odpowiada za poziom naukowy i plan tematyczny czasopisma — całość spraw z techniką i administracją wydawnictwa należy do Wydawnictwa Czasopism Technicznych NOT w Warszawie. Organ nasz, jak większość czasopism technicznych NOT, korzysta z dotacji państwowej.

W roku 1968 dotacja ta w stosunku do całości kosztów wydawnictwa wynosiła 18,6%. Z każdym rokiem dotacja maleje i należy przypuszczać, że w związku ze wzrostem nakładu w najbliższych latach organ nasz stanie się pod względem finansowym samowystarczalny.

Załączone zestawienie podaje koszty wydawnictwa w latach 1963—1967.

W roku 1968 prenumerata roczna czasopisma wynosiła 144 zł, a cena pojedynczego numeru 12 zł.

KOSZTY WYDAWNICTWA CZASOPISMA
„GAZ, WODA I TECHNIKA SANITARNA”
w latach 1963—1967 (w złotych)

Rodzaj kosztu \ Rok	1963	1964	1965	1966	1967
Koszt własny	689 434	549 930	569 400	566 600	638 900
Wpływy	520 991	426 082	452 500	460 900	519 100
Niedobór	168 443	123 848	116 900	105 700	119 800

Oddzielny problem w historii rozwoju czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” stanowi rola, jaką odegrał organ Zrzeszenia w latach 1946—1968 w zakresie szybkiej informacji naukowej, praktycznej i dydaktycznej.

W okresie okupacji hitlerowskiej działalność naukowa wyższych uczelni, placówek naukowych, wielu szkół zawodowych i wydawnictw technicznych została przerwana. I chociaż wielu wybitnych naukowców i specjalistów prowadziło działalność naukową i dydaktyczną — zakres jej był poważnie ograniczony.

Wyzwolenie kraju w 1945 r., jego odbudowa ze zniszczeń, a dalej Plan 6-letni wymagały podejmowania wielu odpowiedzialnych decyzji o charakterze naukowo-technicznym w dziedzinach reprezentowanych przez nasze Zrzeszenie. W tej mierze niezwykle poważną rolę odegrał nasz organ specjalistyczny „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, który w sposób szybki przekazywał ostatnie zdobycze z zakresu gazownictwa i techniki sanitarnej. Czasopismo nasze uczyło, informowało o ostatnich zdobyczach techniki w zakresie interesującym naszych Czytelników, podawało wiele informacji naukowych i praktycznych.

Działalność naszego organu uwidoczniła się w szczególności w dziedzinie gazownictwa polskiego, które po II wojnie światowej dysponowało większym ilościowo stanem posiadania gazowni wytwórczych niż w okresie międzywojennym, rozbudowanym systemem rozprowadzania gazu koksowniczego na Dolnym Śląsku, systemem zasilania gazem ziemnym południowych rejonów Polski oraz zapoczątkowanym systemem rozprowadzania gazu koksowniczego na Górnym Śląsku.

Z uwagi na podane okoliczności oraz konieczność podniesienia do właściwego znaczenia gazownictwa w Polsce Ludowej zagadnienie to przewijało się nieustannie na łamach czasopisma, szczególnie w latach 1946—1949.

Ważnym zadaniem w początkowym okresie wznowienia czasopisma od 1946 r. było rozwinięcie działalności dydaktyczno-szkoleniowej w dziedzinie gazownictwa, a to dlatego, że większość pracowników zajmujących kierownicze stanowiska, zwłaszcza w małych i średnich gazowniach ziem zachodnich Polski, objęła te stanowiska przypadkowo, bez żadnego teoretycznego i praktycznego przygotowania. Nie miała również możliwości czerpania wiedzy o gazownictwie z podręczników fachowych, których wówczas nie było.

Dla tej grupy pracowników czasopismo opublikowało w latach 1946—1950 kilkadziesiąt artykułów, w których omówiono z punktu widzenia teoretycznego i praktycznego podstawowe zagadnienia z zakresu produkcji gazu w piecach gazowniczych i prowadzenia właściwej kontroli procesów produkcyjnych w gazowniach oraz problemy występujące przy rozprowadzaniu gazu rurociągami ze szczególnym uwzględnieniem strat gazu.

W celu poszerzenia wiadomości teoretycznych czytelników, dla których czasopismo było wówczas jedynym źródłem czerpania wiedzy fachowej — podano w szeregu artykułów inne metody produkcji gazu, stosowane w szerszym zakresie za granicą, jak np. konwersja gazu ziemnego i zgazowanie węgla w generatorach pod wysokim ciśnieniem itp.

W licznych artykułach przedstawiono metody budowy i przesyłu gazu za pomocą gazociągów dalekosiężnych. Ze względu na rozmach w planowej rozbudowie gazociągów dalekosiężnych niezbędne się stało wprowadzenie w kraju na szeroką skalę nowoczesnych środków ochrony ru-

rociągów przed korozją. W Polsce w okresie międzywojennym, poza stosowaniem do budowy gazociągów powłok izolacyjnych nakładanych na rury, nie używano innych środków ochrony przed korozją.

W związku z akcją zwalczania korozji gazociągów, na łamach czasopisma — głównie w latach 1954—1967 — poświęcono problemowi korozji wiele uwagi. W przeszło 30 pracach naświetlono z punktu widzenia ostatnich osiągnięć nauki proces korozji gazociągów, zapoznano czytelników z zagranicznymi i krajowymi wynikami stosowania nowoczesnych powłok izolacyjnych, zaznajomiono z nowoczesnymi metodami badań przewodności oraz stanu technicznego powłok izolacyjnych. Z uwagi na to, że oparcie gazyfikacji kraju na tradycyjnych metodach otrzymywania gazu z węgla kamiennego jest kapitałochłonne, w wielu artykułach naświetlano sprawę gazu koksowniczego i gazu ziemnego. W przypadku gazu koksowniczego jego ilości są ograniczone i limitowane zapotrzebowanie na koks hutniczy i metalurgiczny.

W szczególności wiele miejsca poświęcono gazowi ziemnemu w związku z nowymi odkryciami złóż gazowych w Lubaczowie, Przemyślu i na Niżu Polskim.

Równocześnie w wielu opracowaniach dla okresu przejściowego, tj. do czasu wybudowania w kraju potrzebnych gazociągów gazu ziemnego i koksowniczego — podano metody intensyfikacji produkcji, oparte na wytwarzaniu specjalnych mieszanek gazowych. Mieszanki te o odpowiedniej kompozycji składników, mogłyby być użytkowane w istniejących aparatach gazowych użytku domowego i komunalnego bez konieczności dokonywania w nich znaczniejszych przeróbek.

Przejście na gaz ziemny i mieszanki gazowe wymagać będzie rozwiązania szeregu problemów, takich jak dobór odpowiednich surowców, aparatów i urządzeń

oraz metod produkcji dostosowanych do warunków krajowych.

Na bieżąco omawiane były w czasopiśmie problemy dwóch systemów sieciowych w Polsce: dla gazu ziemnego podkarpackiego (bezażotowego) oraz gazu ziemnego z Niżu Polskiego posiadającego znaczne ilości azotu. W wielu pracach omówiono również zagadnienia rozdzielenia metanu od azotu, a to w celu umożliwienia kierowania gazu z Niżu Polskiego do systemu gazociągów podkarpackich.

Problemy z dziedziny gazownictwa, problemy o zasadniczym znaczeniu, były szczegółowo naświetlane w naszym organie w „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w latach 1950—1968.

W dziedzinie wodociągów i kanalizacji czasopismo nasze przez zamieszczanie prac badawczych i studialnych z zakresu wpływu i znaczenia urządzeń zaopatrujących miasta i osiedla w wodę oraz urządzeń odprowadzających wodę — wywarło poważny wpływ na sporządzanie i realizację planów zagospodarowania aglomeracji miejskich i wiejskich. Można śmiało powiedzieć, że w tej mierze organ Zrzeszenia był prekursorem nowoczesnych kierunków przy sporządzaniu planów urbanistycznych i wpływu inżynierii miejskiej na te plany.

Byliśmy jednym z nielicznych czasopism w polskiej literaturze technicznej, które omawiało szeroko zagadnienia wód podziemnych, możliwości ich wykorzystania dla celów konsumpcyjnych, zagadnienia gruntoznawstwa sanitarnego, klasyfikacji wód podziemnych, wód otrzymywanych z infiltracji naturalnej i infiltracji wymuszonej, obszarów ochronnych, zaopatrzenia w wodę mniejszych osiedli i wsi oraz studni wiejskich.

W dziedzinie ochrony wód na łamach „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” na przestrzeni wielu lat podawano wyniki stanu sanitarnego wielu rzek Polski, jak

Wisły, Odry, Warty, Bugu, Narwi itd. Badania powyższe miały kapitalne znaczenie nie tylko przy projektowaniu zaopatrzenia ludności w wodę, ale i dla przemysłu.

Dla celów związanych z projektowaniem wodociągów publikowane były w czasopiśmie najnowsze osiągnięcia nauki w dziedzinie teoretycznych podstaw hydraulicznego obliczania sieci wodociągowej, wodociągów jednostrefowych i grupowych, magistral wodociągowych oraz nowoczesnych urządzeń do oczyszczania wód, jak akceleratory, pulsatory itp.

W dziedzinie kanalizacji organ nasz uzasadniał potrzebę obliczania sieci kanalizacyjnych według nowych metod, opublikował szereg prac na temat projektowania kanalizacji deszczowej, przelewów burzowych, przelewów Sutro i Rettgera, typowych elementów, a także zagadnienia ekonomicznego projektowania gospodarki wodnej i ściekowej w inwestycjach.

Wiele prac zamieszczonych w czasopiśmie poświęcono wykonawstwu, a przede wszystkim postępowi technicznemu w wodociągach i kanalizacji. W zakresie materiałów omawiano rury azbestowo-cementowe i z tworzyw sztucznych, rury betonowe formowane metodą wibroprasowania oraz celowość stosowania elementów prefabrykowanych do budowy studni, zbiorników, komór połączeniowych i innych obiektów inżynierskich w wodociągach i kanalizacji. W specjalnych artykułach omawiano dziedzinę mechanizacji robót, głównie urządzeń do transportu pionowego i poziomego ziemi, urządzeń dźwigowych oraz urządzeń do komprymacji gruntu. Ponadto w sprawach związanych z wykonawstwem były omawiane zabezpieczenia przewodów wodociągowych i kanalizacyjnych na terenach górniczych. W dziedzinie eksploatacji wodociągów i kanalizacji opublikowano wiele prac dotyczących usprawnienia działania istnie-

jących urządzeń. W tej mierze na szczególną uwagę zasługują artykuły dotyczące urządzeń pomiarowo-kontrolnych i sygnalizacyjnych centralnych pompowni i oczyszczalni ścieków, automatyzacji i zdalnego sterowania, stanu i możliwości rozwoju automatyzacji pompowni pierwszego stopnia, małych stacji wodociągowych oraz zakładów wodociągowych i kanalizacyjnych w Polsce. Również w kilku pracach podjęta została sprawa automatyzacji sieci wodociągowych, a więc zagadnienie, które w naszych warunkach znajduje się w stadium początkowym.

Problem marnotrawstwa wody znalazł wyraz w licznych pracach omawiających walkę z tymi stratami, w pracach teoretycznych i praktycznych, dotyczących wykrywania nieszczelności w sieciach oraz wielokrotnego wykorzystania wody w przemyśle.

Wiele miejsca poświęcono problemom bezpieczeństwa i higieny pracy w wykonawstwie i eksploatacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych.

W celu zapoznania Czytelników z najnowszymi urządzeniami wodociągowymi za granicą — nasi korespondenci zagraniczni oraz wybitni specjaliści podawali opisy wodociągów Antwerpii, Belgradu, Berlina, Brukseli, Budapesztu, Lipska, Magdeburga, Moskwy, Ostrawy, Pragi, Rzymu, Sofii. W streszczeniach podane zostały wzmianki o wodociągach w USA (Houston, Kansas, Alaska), w Madras, Hawrze, Brnie itd.

Z zakresu kanalizacji korespondenci „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” zamieścili szczegółowe opracowania o kanalizacji Londynu, o oczyszczalniach ścieków w Anglii (Maple Lodge, Mogden, Perry Oaks, Oxford i Hogsmill Valley).

Ponadto zamieszczono wiele niezwykle ciekawych materiałów z Międzynarodowych Kongresów Zaopatrzenia w Wodę (International Water Supply Association),

jakie odbyły się w Brukseli (1958), Berlinie (1961), Sztokholmie (1964), w Barcelonie (1966).

Szczególnie bogatą problematykę naukową w okresie po II wojnie światowej zaprezentował w naszym organie dział techniki sanitarnej. Zasadą tego działu było włączenie problematyki techniczno-sanitarnej do planowania i zagospodarowania przestrzennego kraju.

W wielu pracach i dysertacjach naukowych na łamach tego działu omawiano zagadnienia szkolenia na wyższych uczelniach w zakresie inżynierii i biologii sanitarnej. Prace te zamieszczane były przede wszystkim w latach 1948—1956, kiedy to skryształizowały się te kierunki szkolenia.

Rozszerzenie zakresu zainteresowań działu techniki sanitarnej wiązało się z urbanizacją kraju i rozbudową przemysłu. Te procesy rozwojowe, wymagające w wielu przypadkach interwencji techniki sanitarnej, znalazły wyraz w opublikowanych na ten temat pracach, omawiających rolę techniki jako wyrazu troski o zdrowie człowieka, w problemach inżynierii miejskiej w urbanistyce, w zadaniach techniki sanitarnej w świetle warunków zdrowotnych kraju oraz w głównych problemach inżynierii sanitarnej w naszych pięcioletnich planach gospodarczych.

W zakresie problematyki szczegółowej wiele miejsca poświęcono ochronie wód przed zanieczyszczeniem, nie tylko z uwagi na znaczenie higieniczno-sanitarne, ale i gospodarcze tych opracowań. W teoretycznych pracach podawano właściwe metody ochrony rzek, omawiano przyrodnicze skutki zrzutu wód ciepłych do rzek oraz oceny higieniczne wód powierzchniowych w kraju, użytkowanych dla celów komunalnych itp.

Należy podkreślić, że czasopismo „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” jedno z pierwszych w Polsce w okresie powojennym

rozpoczęło publikowanie prac dotyczących stanu sanitarnego rzek w Polsce. Z problemem tym, o czym wyżej wspomniano, łączy się zagadnienie oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych. W zakresie tego zagadnienia opublikowano w okresie 15-letniej działalności czasopisma ok. 300 opracowań i dysertacji. W pracach tych omówione zostały zarówno badania, wyniki doświadczeń technologicznych, jak również nowe propozycje rozwiązań zagadnienia unieszkodliwiania ścieków w połączeniu z wykorzystaniem ich właściwości nawozowych i glebotwórczych.

Wiele miejsca na łamach działu techniki sanitarnej poświęcono sprawom ochrony powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniem, naświetlając ten problem nie tylko z punktu widzenia ochrony zdrowia, lecz przyrody w ogóle. Można z pewnością sądzić, że publikacje z tego zakresu w dziale techniki sanitarnej przyczyniły się w dużym stopniu do stworzenia podstaw ustawy o ochronie powietrza atmosferycznego. Wymienić tu należy prace omawiające aktualne zagadnienia naukowe sanitarnej ochrony powietrza atmosferycznego, zapobiegania pladze pyłów na ulicach miejskich, kryteria i wskaźniki oceny zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego oraz normatywów w tym zakresie, straty gospodarcze spowodowane wydalaniem SO_2 do atmosfery, zagadnienia czystości i zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w Polsce.

Z uwagi na specjalne znaczenie higieny gleby i jej ochrony przed zanieczyszczeniem — temat ten w formie przeprowadzonych w tym zakresie badań, jak i konkretnych poczynań w tej mierze był omówiony w czasopiśmie przez najwybitniejszych specjalistów z tej dziedziny.

Jako jedyne czasopismo w kraju zamieszczałyśmy w okresie powojennym kilka-

dziesiąt opracowań badawczych i realizacyjnych poświęconych zagadnieniom oczyszczania miast, zmechanizowaniu procesów oczyszczania oraz gospodarstwu i rolniczemu wykorzystaniu odpadków miejskich. W szczególności interesujące były prace dotyczące unieszkodliwiania stałych odpadków miejskich metodą kompostowania.

Włączony do problematyki techniki sanitarnej — wpływ hałasu na zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka znalazł omówienie w wielu pracach badawczych, specjalistycznych i prawodawczych z zakresu walki z hałasem, a to dla utrzymania odpowiedniego klimatu akustycznego w miastach.

W związku z nasilającym się problemem zanieczyszczenia otoczenia przez odpady radioaktywne — czasopismo nasze i w tym zakresie opublikowało prace dotyczące dekontaminacji wody oraz sposobów unieszkodliwiania odpadów zawierających substancje radioaktywne.

W dziale techniki sanitarnej znajduje się również balneotechnika. Informowaliśmy naszych Czytelników nie tylko o aktualnym stanie i możliwościach realizacji postępu technicznego w tym zakresie o nowych rozwiązaniach w projektowaniu balneologicznych instalacji uzdrowiskowych, ale i o stanie oraz potrzebach i kierunkach rozwojowych zdrojownictwa polskiego w aspekcie techniki.

Tematyka z zakresu ogrzewnictwa i wentylacji znalazła wyraz w naszym organie w pierwszych artykułach, które ukazały się w czasopiśmie w 1949 r. W związku ze zorganizowaniem od 1950 r. w „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” — Działu Instalacji — problematyka ciepłownictwa, ogrzewnictwa i wentylacji była prowadzona w sposób systematyczny, uwzględniający osiągnięcia naukowe i praktyczne w tych dziedzinach techniki.

W latach 1953—1968 przeprowadzono na

łamach czasopisma szereg dyskusji na temat wentylacji szpitali, doboru najniższych temperatur obliczeniowych w ogrzewnictwie, metod obliczania zapotrzebowania ciepła dla budynków ogrzewanych oraz obliczania ogrzewań wodnych. Omówiono też szereg zagadnień normalizacyjnych z zakresu norm ogrzewnictwa i wentylacji Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

Część miejsca w tematyce ogrzewnictwa przeznaczona została dla opracowań o wynikach badań podstawowych. Tak więc niezależnie od publikowania wyników badań Zakładu Instalacji ITB (urządzenia, mikroklimat, nowe materiały itp.) oraz Ośrodka Badawczo-Doświadczalnego Stołecznego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej (badanie pracy kotłów i techniki spalania) oraz badań innych ośrodków — pojawiły się również w czasopiśmie dysertacje oparte o prace doktorskie.

Tematycznie najwięcej uwagi poświęcono ciepłownictwu i regulacji ogrzewań, co stanowi odzwierciedlenie kierunków rozwoju ciepłownictwa w Polsce.

W zakresie fizyki konstrukcji budowlanych w licznych artykułach omawiano nowe materiały budowlane pod względem cieplno-wilgotnościowym, pomiary współczynnika przewodności cieplnej, zastosowanie modelowania elektrycznego do badania właściwości cieplnych konstrukcji budowlanych oraz wyznaczania pola temperatur. W stateczności cieplnej przegród i akumulacji ciepła na uwagę zasługują opracowania o dynamicznej interpretacji współczynnika przyswajania ciepła.

W dziale ogrzewnictwa na czołową pozycję wysuwają się prace poświęcone zagadnieniom wpływu ciśnienia grawitacyjnego na pracę ogrzewań pompowych oraz zagadnienia regulacji. Ponadto w wielu artykułach omówiono zagadnienia odpowietrzania instalacji, podano wyniki badań grzejników i konwektorów, kotłów,

nagrzewnic, odwadniaczy itp. Naświetlone również zostały zagadnienia zachowania właściwych parametrów mikroklimatu przy podwyższonych temperaturach czynnika grzejącego, zagadnienia zakresu i możliwości stosowania paliw płynnych w Polsce. Interesujące dane zostały zawarte w specjalnych opracowaniach omawiających metody określania najniższych temperatur obliczeniowych w ogrzewnictwie oraz danych klimatycznych dla obliczenia zużycia opału. Tematyce z zakresu ogrzewnictwa wiele miejsca poświęcono w czasopiśmie zagadnieniu ogrzewań jednorurowych.

W dziedzinie ciepłownictwa w wielu pracach zapoznano czytelników z warunkami technicznymi i ekonomicznymi rozwoju ciepłownictwa w Polsce. Podano zasady i udowodniono walory prowadzenia skojarzonej gospodarki energetycznej na tle konkretnych rozwiązań oraz analizę zależności strat ciepłych od wielkości zapotrzebowania ciepła. W zamieszczonych pracach na szczególną uwagę zasługuje w ciepłownictwie regulacja, pomiary i dobór parametrów wody.

W okresie ostatnich lat na łamach „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” ukazało się wiele opracowań teoretycznych i praktycznych z dziedziny wentylacji, w których omawiano wyniki badań ogrzewań powietrznych, zagadnienia wentylacji szkół, wentylacji grawitacyjnej, konstrukcji wentylatorów, a zwłaszcza wentylatorów promieniowych. Ponadto kilka opracowań teoretycznych poświęcono zagadnieniom swobodnego strumienia hałasu. Na czoło zagadnień w dziale klimatyzacji wysunął się cykl artykułów o klimatyzacji dwuprzewodowej, a także o wpływie systemu chłodzenia powietrza na pracę urządzeń klimatyzacyjnych. W innych artykułach omówione zostały urządzenia chłodnicze w klimatyzacji i osuszacze (pośrednie i bezpośrednie nawilżanie w

halach przemysłowych) oraz automatyzacja urządzeń klimatyzacyjnych. Interesującymi opracowaniami były artykuły zawierające dane o wartości słonecznych temperatur powietrza.

Tematyka dotycząca ogrzewnictwa i wentylacji była więc niezwykle bogata w treść oraz w dorobek naukowy i praktyczny. Od 1956 r. w czasopiśmie został stworzony nowy dział, obejmujący zagadnienia związane z urbanistyką podziemną urządzeń inżynierii miejskiej. Ze względu na to, że większość podstawowych urządzeń inżynierskich w miastach i osiedlach jest omawiana w naszym organie — słusznym się stało, abyśmy w tym zakresie byli organem wiodącym.

Na łamach „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” w latach 1956—1968 ukazało się wiele prac z zakresu inżynierskiego urządzenia terenu, omawiających z punktu widzenia teoretycznego, wykonawczego i ekonomicznego — wpływ tych urządzeń na planowanie urbanistyczne, a tym samym na zagospodarowanie przestrzenne terenu. W wielu zamieszczanych z tej dziedziny pracach wskazywaliśmy na znaczenie techniki sanitarnej w zagospodarowaniu przestrzennym kraju. Sformułowania, wytyczne i konkretne propozycje z zakresu urbanistyki podziemnej i inżynierii miejskiej, dzięki wielu naukowym dysertacjom zamieszczanym w naszym organie — zyskały przychylnie przyjęcie wśród urbanistów i są wykorzystywane przy kształtowaniu wielu planów urbanistycznych w Polsce.

Mówiąc o działalności naukowej i dydaktycznej czasopisma, należy wspomnieć o ścisłej współpracy naszego organu z techniczną prasą krajową i zagraniczną. Śledzenie za osiągnięciami naukowymi i postępem technicznym umożliwia stałe informowanie czytelników o najnowszych zdobyczach nauki i techniki w interesujących nas branżach.

Pragnąc wykonać w tej mierze swoje obowiązki, prowadziliśmy aktualną wymianę z 15 krajowymi czasopismami technicznymi oraz 38 zagranicznymi, co umożliwiło nam w latach 1946—1967 podanie w działach „Gazownictwo i technika sanitarna w świecie” 756 doniesień i informacji. W dziale „Wiadomości praktyczne” omawialiśmy osiągnięcia krajowe, a w dziale „Gazownictwo w świecie”, bądź „Technika sanitarna w świecie” omawialiśmy osiągnięcia za granicą.

Poniżej podajemy aktualne wykazy czasopism krajowych i zagranicznych, z którymi prowadziliśmy wymianę.

Czasopisma krajowe otrzymywane w drodze wymiany (1968 r.)

1. Gospodarka Wodna
2. Inżynieria i Budownictwo
3. Przegląd Budowlany
4. Ochrona Pracy
5. Przegląd Techniczny
6. Budownictwo Wiejskie
7. Koks, Smoła, Gaz
8. Chrońmy Przyrodę Ojczystą
9. Normalizacja
10. Wiadomości Naftowe
11. Poligrafika
12. Hutnik
13. Wiadomości Urzędu Patentowego
14. Polski Tygodnik Lekarski
15. Gospodarka Paliwami i Energią

Czasopisma zagraniczne otrzymywane w drodze wymiany (1968 r.)

Anglia

1. The Gas World
2. Journal of the Institute of Fuel
3. Science Museum Library
4. Water and Water Engineering
5. Journal the Institution of Gas Engineers

Belgia

6. La Technique de l'Eau
7. Revue Generale du Gaz

Czechosłowacja

8. Vodni Hospodarstvi
9. Plyn
10. Zdravotni technika a vzduchotechnika

Francja

11. Techniques et Sciences Municipales
12. L'Eau
13. Journal des Industries du Gaz
14. Eau et Industries
15. Le Monde Souterrain
16. Industries Thermiques et Aerauliques
17. Chauffage, Ventilation, Conditionement

Włochy

18. l'Installatore Italiano
19. Dispense per Technici

NRD

20. Wasserwirtschaft-Wassertechnik

NRF

21. KWG — Kohlenwasserstoffgase

Rumunia

22. Revistele Technice
23. Revista Constructiilor si a Materialelor de Constructii
24. Meteorologia, Hidrologia si Gospodariarea Apelor
25. Institut Politechnique de Jassy

USA

26. Industrial and Engineering Chemistry
27. Journal American Water Works As.
28. Sewage and Industrial Wastes
29. Journal Water Pollution Control Federation
30. Monthly — American Gas Association

Węgry

31. Hidroligiai Kozlony

ZSRR

32. Gigena i Sanitarija
33. Wodosnabzenije i Sanitarnaja Tiechnika
34. Gorodskoje Choziajstwo Moskwy
35. Gazowaja promyszennost

Australia

36. The Australian Gas Journal

Chiny

37. Chinese Journal of Civil Engineering

Japonia

38. Jorunal of the Japan Gas Association

Jak wynika z podanej charakterystyki działalności w latach 1921—1968 czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, mogło ono wypełnić swoje zadania w tak szerokim zakresie i spełnić odpowiedzialną rolę naukową w wielu dziedzinach techniki reprezentowanych przez gazownictwo i technikę sanitarną przede wszystkim dlatego, że było organem stowarzyszenia

naukowo-technicznego, organem Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych, działającego w nowych, socjalistycznych warunkach ustrojowych.

Działalność naszego organu nie była działalnością dogmatyczną. Staraliśmy się zawsze tak układać nasze plany tematyczne, ażeby wybiegały myślą w przyszłość, przy jednoczesnym naukowym i praktycznym podawaniu materiałów i rozwiązań dla okresów, w których żyjemy i pracujemy, określonych w czasie i przestrzeni.

Z tym przeświadczeniem zamykamy okres naszej działalności w latach 1921—1968.

V. DZIAŁALNOŚĆ BIURA STUDIÓW I RZECZOZNAWSTWA W LATACH 1945—1968

W dniu 9 listopada 1945 r. w Gliwicach na I powojennym Walnym Zebraniu Członków Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uchwalono m.in. następujący wniosek:

„Zjazd uchwała, niezależnie od akcji zmierzającej do utworzenia placówki naukowej dla kształcenia fachowców, powołać do życia „Biuro Studiów” na wzór Biura Studiów przy Związku Miast Polskich sprzed 1939 r., które wiele pożytku przyniosło dla miast polskich”.

W dniu 26 stycznia 1946 r. Zarząd Główny powołał Komisję Weryfikacyjną dla rzeczoznawców, jednocześnie przystąpiono do opracowania regulaminu Biura Studiów, który został zatwierdzony przez Zarząd Główny Zrzeszenia w dn. 29 grudnia 1946 r. Na kierownika Biura powołano inż. Józefa Liebfelda.

Zakres działania Biura Studiów obejmował: doradztwo techniczne, badania i studia, opiniowanie dokumentacji technicznej w dziedzinie zaopatrzenia w wodę, usuwania ścieków, oczyszczania miast.

Organami Biura były: Rada Biura Studiów, Kolegium Rzeczoznawców, kierownictwo Biura Studiów. W skład Rady wchodził: przedstawiciele ZG Zrzeszenia, delegaci Oddziałów Zrzeszenia, przedstawiciele ministerstw i urzędów, NOT, instytucji kredytujących. Przewodniczącym z urzędu był prezes Zrzeszenia.

Organem opiniodawczym Biura w spra-

wach naukowo-technicznych było Kolegium Rzeczoznawców. W celu opracowywania konkretnych zagadnień zwoływany był komplet orzekający, w skład którego wchodził: rzeczoznawcy oraz kierownik Biura jako przewodniczący. W posiedzeniach brali udział delegaci zainteresowanych ministerstw, urzędów, instytucji, autorzy projektów i inne osoby powoływane przez kierownika Biura.

Pierwsze prace wykonało Biuro na zlecenie Częstochowy, Polanicy-Zdroju i Starachowic. Zarząd Główny Zrzeszenia w dn. 26.IV.1947 r. udzielił subwencji dla Biura Studiów w wysokości 180 000 zł, a następnie 150 000 zł, łącznie 330 000 zł. Rzeczoznawcy Biura przeprowadzili szereg badań i prac w terenie, m.in. w Inowrocławiu, Słupsku, Krotoszynie, Tarnowie, Grudziądzu, Choszczynie, Przasnyszu, Toruniu, Międzyzdrojach, Piasecznie, Szarkówce, Gdyni i in.

Kolegium Rzeczoznawców rozpatrywało i opiniowało m.in. projekty: wodociągu dla Częstochowy, dla Wałbrzycha, w Inowrocławiu, Busku Zdroju, Trzebini itd.

Przeprowadzona akcja rzeczoznawstwa rozszerzała się w latach 1957—1961 stopniowo i na inne stowarzyszenia NOT. Wiele wniosków i memoriałów PZITS i innych stowarzyszeń, złożonych w sprawach zespołów rzeczoznawców do władz za pośrednictwem NOT, spowodowało uchwałę Zarządu NOT w dn. 22 maja 1958 r. w sprawie zespołów rzeczoznawców w stowarzyszeniach naukowo-technicznych NOT.

W celu unormowania ilości potrzebnego paliwa do ogrzewania budynków mieszkalnych, przewodniczący PKPG wydał zarządzenie w dn. 29 listopada 1954 r.¹⁾ Na podstawie zarządzenia, o przyznawaniu dodatkowych ilości opału decyduje komisja, w skład której wchodzi jako biegły — ogrzewnik wyznaczony przez NOT-PZITS. W ten sposób Zrzeszenie uzyskało wpływ na decyzje w sprawach zużycia paliwa dla ogrzewania wszelkich pomieszczeń.

W dniu 17 grudnia 1960 r. plenum Zarządu Głównego na żądanie władz dokonało oceny działalności Biura Studiów pod kątem przydatności Biura dla gospodarki narodowej oraz społecznych efektów działalności dla rozwoju Zrzeszenia. W ocenie podano, że w wielu przypadkach przyczyną nieprawidłowego działania urządzeń i instalacji sanitarnych jest złe wykonawstwo, usterki w projektach itd. Stwarza to wiele trudności użytkownikom i inwestorom, w rozwiązywaniu których może pomóc fachowa ekspertyza rzeczoznawcy, za którego kwalifikacje organizacja odpowiada.

Do oceny PZITS dołączono opinię Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dn. 29 lutego 1960 r. znak: TB-7/012/60, w której działanie Biura Studiów PZITS uważa się za „całkowicie celowe, ze wszech miar pożądane i pozytywne”.

W końcu 1961 r. PZITS — Zarząd Główny otrzymał zezwolenie Ministra Finansów na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie doradztwa technicznego i rzeczoznawstwa. W związku z tym Biuro Studiów i Rzeczoznawstwa 1 stycznia 1962 r. rozpoczęło działalność w oparciu o zatwierdzony przez władze nadrzędne preliminarz budżetowy na 1962 r.

W kwietniu 1962 r. Zarząd Główny PZITS

powołał Radę Biura Studiów i Rzeczoznawstwa dla prowadzenia bezpośrednio nadzoru i kontroli nad działalnością Biura. W skład Rady wchodził: przewodniczący — prof. dr Jan Just, zastępca przewodniczącego — mgr inż. H. Janeczowski, członkowie: dr inż. A. Białczewski, inż. B. Chybowski, mgr inż. E. Maszczyński, mgr inż. J. Wyźnikiewicz, mgr inż. J. Rokosz oraz mgr inż. W. Nowicki, pełniący funkcję kierownika Biura Studiów i Rzeczoznawstwa.

W 1964 r. Biuro Studiów i Rzeczoznawstwa PZITS działało na podstawie nowego Regulaminu BSiR, opartego na znowelizowanym ramowym regulaminie NOT. Nowy Regulamin BSiR został zatwierdzony przez Zarząd Główny PZITS w dn. 10 lipca 1964 r.

Nowy regulamin Biura Studiów i Rzeczoznawstwa (BSiR) stanowił, że jest ono jednostką gospodarczą Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych — wykonującą swoje zadania zgodnie z § 6, p. 2 Uchwały nr 58/61 Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1961 r. w sprawie pogłębienia współdziałania między organami państwowymi i Naczelną Organizacją Techniczną oraz zrzeszonymi w niej stowarzyszeniami technicznymi. Celem BSiR jest prowadzenie prac studialnych, doradztwa, rzeczoznawstwa technicznego, przeprowadzenie ekspertyz i konsultacji oraz tłumaczeń językowych dla potrzeb instytucji i osób gospodarki uspołecznionej.

Do zadań BSiR należy działalność w podanych wyżej zakresach w dziedzinie: gazownictwa, wodociągów, kanalizacji, ochrony wód przed zanieczyszczeniem, urządzeń do oczyszczania wody i ścieków, technologii wody i ścieków, ochrony atmosfery, zwalczania hałasu, balneotekniki, oczyszczania miast i osiedli, ciepłownictwa, ogrzewnictwa, wietrzenia i klimatyzacji, instalacji sanitarnych oraz

¹⁾ Mon. Pol. nr 119, poz. 1678 z 1954 r.

urbanistyki miejskich sieci podziemnych. W zakresie nadzoru i kontroli nad działalnością BSiR przewidziano, że należą one do Zarządu Głównego Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych oraz Głównej Komisji Rewizyjnej. Bezpośredni nadzór i kontrolę nad BSiR sprawuje Rada BSiR, składająca się z Przedwodniczącego Rady i 7 członków.

Rada Biura Studiów i Rzeczoznawstwa ustala zasady wyceny pracochłonności orzecznictwa technicznego oraz trybu opiniowania, sprawuje merytoryczny nadzór i kontrolę nad orzecznictwem technicznym, opiniuje plany i budżety oraz inne sprawy dotyczące organizacji i zakresu działania BSiR, co do których decyzja należy do kompetencji Zarządu Głównego oraz podejmuje decyzje w sprawach spornych pomiędzy Kierownictwem BSiR, Komisjami Weryfikacyjnymi Ekspertyz i rzeczoznawcami.

Na czele BSiR stoi kierownik, który jest powoływany i odwoływany przez Prezydium Zarządu Głównego na wniosek Rady.

Niezależnie od obowiązującego Regulaminu sprawy BSiR zostały jednocześnie uregulowane następującymi aktami prawnymi:

1. Zarządzenie nr 70/64 Państwowej Komisji Cen z dn. 19 lutego 1964 r. w sprawie ustalenia opłat za usługi w zakresie poradnictwa i orzecznictwa technicznego oraz konsultacji, wykonywane przez rzeczoznawców, asystentów i pomoc techniczną rzeczoznawców stowarzyszeń naukowo-technicznych zrzeszonych w Naczelnej Organizacji Technicznej (wg załączonego cennika opłat za w/w usługi. Wysokość opłat za roboczogodzinę usługową brutto uzależniona jest od rodzaju wykonywanych usług: zł 45.— i zł 60.— za 1 godzinę usługową rzeczoznawcy, zł 30.— asystenta rzeczoznawcy i zł 18.— pomoc techniczną rzeczoznawcy).

2. Zarządzenie Komitetu Pracy i Płac z dn. 18 stycznia 1964 r., znak: SO-042/102/1252/63 w sprawie stawek wynagrodzenia dla asystentów (zł 20.— za 1 godzinę) i pomocy technicznej (zł 12.— za 1 godzinę); stawkę dla rzeczoznawców zł 30—40 za 1 godzinę Komitet Pracy i Płac ustalił pismem z dn. 20 marca 1962 r., znak nr SO-04/1536/62.

W celu unormowania orzeczeń opałowych oraz ujednoczenia ich sporządzania, BSiR wydało w 1965 r. „Schemat wzorcowy opracowywania orzeczeń o dodatkowy przydział paliwa do c.o.” (autor: mgr inż. S. Kuczarski), który po zaopiniowaniu przez główną sekcję instalacji ciepłych i sanitarnych ZG został zatwierdzony do stosowania przez Radę BSiR.

W sprawie stosowania schematu wzorcowego zlecono Grupom Rzeczoznawców w terenie zorganizowanie kursokonferencji, na których będą wyjaśnione wszelkie niejasności lub ustalone interpretowanie obowiązujących zarządzeń w tej dziedzinie. Pierwszą kursokonferencję zorganizowało kierownictwo BSiR w Warszawie dla rzeczoznawców z terenu Warszawy oraz przedstawicieli Grup Rzeczoznawców przy oddziałach PZITS. Zorganizowano ponadto 3 podobne kursokonferencje w terenie.

Niektóre wskaźniki charakteryzujące działalność BSiR w latach 1961—1967.

Liczba wykonanych ekspertyz w latach 1961—1967	— 4526
Obrót w latach 1961—1967, w zł	— 10 969 520.—

Analizując działalność Biura Studiów i Rzeczoznawstwa w latach 1961—1967 należy podkreślić poważną rolę, jaką odegrało ono w życiu gospodarczym kraju w zakresie ogrzewnictwa, techniki sanitarnej i gazownictwa.

ŚREDNI KOSZT WYKONANIA EKSPERTYZ
(lata 1961—1965)

Rok	Liczba ekspertyz	Koszt ekspertyz zł	Średni koszt 1 eksperty- zy, zł	Wskaźnik spadku
1961	26	81 890	3 140	100
1962	630	1 358 000	2 160	69
1963	764	1 851 000	2 420	77
1964	818	1 850 000	2 260	72
1965	858	1 858 000	2 160	69
Razem	3 096	6 998 890	2 260	72

Zgodnie z wytycznymi Zarządu Głównego PZITS — BSiR coraz bardziej udoskonalano swoją działalność usługową dla instytucji i przedsiębiorstw społecznych, kierując się przede wszystkim dobrem tych zakładów przez przyjęcie im z pomocą w rozwiązywaniu trudnych i skomplikowanych problemów technicznych.

W szczególności szeroką działalność rozwinęło BSiR w zakresie orzecznictwa opałowego w związku z nałożeniem obowiązku na Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego. W oparciu o wytyczne Rady BSiR orzeczenia zawierały zazwyczaj konkretne wskazania co do jakości obsługi źródeł ciepła (kotłowni) oraz sieci i urządzeń grzewczych. Ponadto we wskazaniach podawano zazwyczaj zakresy robót inwestycyjnych względnie remontowych niezbędnych do wykonania dla uzyskania optymalnych warunków urządzeń grzewczych.

Na uwagę zasługują również opracowania, dotyczące zagadnień studialnych, wykonywane na zlecenie wielu instytucji. Według zebranych w okresie ostatnich dwóch lat informacji poziom wykonywanych orzeczeń i opinii znacznie się podniósł. Żądanie to mogło być zrealizowane przede wszystkim przez zwiększenie wymagań w stosunku do rzeczoznawców oraz ich weryfikację.

Należy podkreślić, że wiele orzeczeń i ekspertyz wykonało Biuro Studiów i Rzeczoznawstwa po cenach ulgowych, w szczególności dla instytucji charytatywnych, szkół i członków zbiorowych. Ponadto wykonano bezpłatnie szereg ekspertyz w czynach społecznych rzeczoznawców PZITS.

Podane wyżej okoliczności wskazują na charakter społeczny działalności Biura Studiów i Rzeczoznawstwa Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych. Wyrazem tej społecznej działalności jest stosunkowo niska przeciętna cena wykonania jednego orzeczenia oraz wykonywanie orzeczeń po cenach ulgowych, a nawet w wielu przypadkach bezpłatnie.

Działalność BSiR w okresie ostatnich lat potwierdziła słuszność i celowość istnienia tej pożytecznej placówki PZITS, dopomagającej gospodarce narodowej w zakresie zaopatrzenia w wodę, ciepło i gaz, oraz w uzyskiwaniu coraz lepszych efektów ekonomicznych.

VI. DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁÓW POLSKIEGO ZRZESZENIA INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW SANITARNYCH

ODDZIAŁ BIAŁOSTOCKI PZITS LATA 1956—1968

Istnienie Oddziału Białostockiego PZITS datuje się od 1956 r. Ożywienie działalności nastąpiło w październiku 1961 r., gdy na I Walnym Zgromadzeniu Oddziału wybrano Zarząd z przewodniczącym kol. Andrzejem Kicmanem. Oddział liczył wówczas 84 członków zgrupowanych w 3 kołach zakładowych.

W czerwcu 1962 r. Zarząd Oddziału zorganizował Ogólnokrajowy Zjazd Naukowy „Przyspieszenie postępu technicznego w gazownictwie i inżynierii sanitarnej”. W Zjeździe udział wzięło 450 osób, wygłoszono 33 referaty. Czasopismo „Gaz, Woda i Technika Sanitarna” nr 8/62 oceniło zjazd następująco:

„..., Wysoki poziom dyskusji w sekcjach, sprawna i staranna organizacja Zjazdu sprawiły, że Zjazd Naukowy w Augustowie należy zaliczyć do rzędu Zjazdów wyjątkowo udanych”.

W tymże samym roku Zarząd Oddziału zorganizował kurs przygotowawczy do egzaminów eksternistycznych na stopień technika sanitarnego.

W okresie II i III kadencji Zarządu, pod przewodnictwem kol. Andrzeja Kicmana, kładziono nacisk na uaktywnienie istniejących kół zakładowych i organizację nowych. W 1963 r. Oddział liczył 155 członków w 7 kołach zakładowych i 4 członków zbiorowych. W roku 1966 liczba członków indywidualnych wzrosła do 217, a człon-

ków zbiorowych do 7. W tym okresie Zarząd Oddziału zajmował się przede wszystkim podnoszeniem kwalifikacji kadry technicznej poprzez organizację kursów, odczytów, wycieczek technicznych. Rok 1965 przebiegał pod znakiem przygotowań do V Kongresu Techników Polskich, a następnie realizacji wniosków pokongresowych, ze szczególnym naciskiem na działalność w dziedzinie nawiązania ścisłej współpracy kół zakładowych z zarządami przedsiębiorstw, w celu wprowadzenia nowych metod i wniosków usprawniających produkcję.

W czerwcu 1966 r. Zarząd Oddziału przy współudziale Katedry Wodociągów i Kanalizacji Politechniki Warszawskiej zorganizował Konferencję Naukowo-Techniczną na temat „Marnotrawstwo wody, przyczyny i zapobieganie”. Wygłoszono 7 referatów, uchwalono 34 wnioski, z których większość jest realizowana.

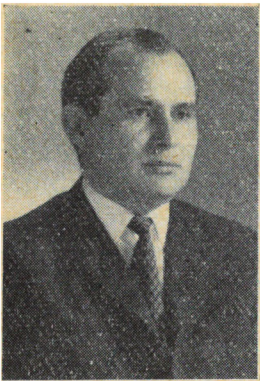
W kadencji 1967/68 Zarząd pracował w następującym składzie: przewodniczący — kol. Andrzej Kicman, zastępcy przewodniczącego — kol. kol. K. Czapło, J. Trzebuchowski, sekretarz — kol. B. Klepacka, skarbnik — kol. A. Krasnopolski, członkowie — kol. kol. J. Boćkowski, T. Kozakiewicz, J. Sitko, M. Szumski, Z. Śnieżek, L. Wensław. Powołano 4 sekcje branżowe: wodociągów i kanalizacji, gazownictwa, wentylacji i ogrzewnictwa, zaopatrzenia wsi w wodę.

Oddział Białostocki zrzesza 7 członków zbiorowych oraz 290 członków indywidualnych, zorganizowanych w 14 kołach zakładowych, w tym Koło Juniorów przy

Technikum Sanitarnym CZSP w Białymstoku. Koło to otoczone jest szczególną opieką Oddziału. Ostatnio Zarząd Oddziału zorganizował konkurs na najlepszą pracę dyplomową wykonaną przez uczniów — członków PZITS, przyznając dyplomy i nagrody książkowe za 5 najlepszych opracowań.

W 1968 r. praca Oddziału koncentrowała się na przygotowaniach do krajowej Konferencji Naukowo-Technicznej: „Problemy inżynierii sanitarnej miast”, organizowanej przy współudziale Katedry Wodociągów i Kanalizacji Politechniki Warszawskiej oraz narady technicznej z udziałem uczestników z całego kraju na temat „Kierunki rozwoju gazownictwa bezprzewodowego w woj. białostockim”. Województwo białostockie, nie mające żadnych źródeł energii jest szczególnie zainteresowane rozwojem gazownictwa bezprzewodowego.

W okresie 1956—1968 funkcje przewodniczącego Oddziału pełnili kolejno: kol. T. Kozakiewicz (1956—1957), L. Wensław (1960), A. Kicman (od r. 1961).

Inż. Andrzej Kicman — przewodniczący Oddziału Białostockiego PZITS

ODDZIAŁ BYDGOSKI PZITS LATA 1937—1968

Ośrodek bydgoski, którego przedstawiciele w latach dwudziestych byli propagatorami i krzewicielami założeń statutowych Zrzeszenia, przejawiał od dawna aktywną działalność.

Z inicjatywy Oddziału utworzono pierwszy i jedyny wówczas w Polsce Oddział Gazowniczy na Wydziale Chemicznym Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy. Wykładowcami przedmiotów fachowych z dziedziny gazownictwa byli inżynierowie gazowni bydgoskiej.

Ośrodek bydgoski, z okazji Zjazdu Zrzeszenia w 1935 r., zorganizował I ogólnopolską wystawę z dziedziny gazownictwa i techniki sanitarnej.

W 1937 r. na XIX Zjeździe Zrzeszenia w Grudziądzu powołano trzy oddziały terenowe Zrzeszenia, w tym Oddział Pomorski z siedzibą w Bydgoszczy. Skład pierwszego Zarządu Oddziału Pomorskiego przedstawiał się następująco: przewodniczący — kol. B. Klimczak, zastępca przewodniczącego — kol. E. Tubielewicz, sekretarz — kol. I. Banaszak, członkowie — kol. kol. T. Jankowski, J. Morawski, T. Piotrowski, J. Szupryczyński, zastępcy — kol. kol. J. Felsz, J. Scholtz, S. Tychoniewicz, J. Wyżnikiewicz.

Oddział działalnością obejmował ówczesne woj. pomorskie z 26 gazowniami, 34 zakładami wodociągowo-kanalizacyjnymi oraz 23 urządzeniami kanalizacyjnymi. W chwili powstania Oddział liczył 17 członków zwyczajnych i 2 nadzwyczajnych. Byli to kol. kol. I. Banaszak, S. Bassak, J. Felcz, J. Giegel, J. Guthy, J. Jankowski, J. Jurczakiewicz, J. Korczewski, B. Klimczak, J. Morawski, T. Piotrowski, J. Scholtz, J. Szupryczyński, E. Tubielewicz, S. Waldorf-Kubiczek, J. Wyżnikiewicz, S. Tychoniewicz.

Wykładowcy i uczestnicy kursu z zakresu gazownictwa w dn. 9—25 maja 1938 r. w Bydgoszczy

Pierwsze Ogólne Zebranie Oddziału Pomorskiego odbyło się 26 listopada 1938 r. Od początku swej działalności Oddział realizował z dużym powodzeniem zadania i cele statutowe Zrzeszenia, a szczególnie kontynuował tradycje szkoleniowe. Wynikiem tego jest realizacja już w 1939 r. kursu z zakresu gazownictwa dla personelu instalacyjnego. Udział w kursie wzięło 94 osoby, a ukończyło 83.

W 1939 r. Oddział liczył 45 członków, w tym największy procent stanowili pracownicy techniczni Gazowni i Wodociągów Miejskich w Bydgoszczy.

Po II wojnie światowej Zrzeszenie wznowiło działalność na XXII Zjeździe w Katowicach. Oddział Pomorski jako jeden z pierwszych objął swym zasięgiem również część Ziemi Północnych, a mianowicie

woj. pomorskie, gdańskie, zachodnio-pomorskie, mazurskie oraz m. Gorzów Wielkopolski.

Ogółem Oddział zrzeszał pracowników zatrudnionych w 142 miastach. Kierowniczą rolę w pracach Oddziału przejęła Gazownia Bydgoska, a zwłaszcza jej dyrektor — kol. J. Wyżnikiewicz, który został przewodniczącym Oddziału. Ówczesnym wiceprzewodniczącym był kol. T. Piotrowski, a sekretarzem — kol. R. Kielkiewicz. Pierwszy Zjazd Oddziału Pomorskiego odbył się w maju 1946 r. w Wejherowie i Gdańsku. W czerwcu tego roku został zwołany XXIII Zjazd Zrzeszenia. Na Zjeździe Oddział zorganizował pierwszą po wojnie wystawę „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”. Na przewodniczącego Oddziału Pomorskiego powołano kol. W. Strzel-

Uczestnicy kursu dokształcającego z zakresu gazownictwa i wodociągarstwa, zorganizowanego przez Oddział Pomorski (obecnie Bydgoski) w lutym i marcu 1947 r.

czyka, który funkcję tę pełnił do 1948 r. Od chwili wznowienia swej działalności Oddział nawiązał łączność z zakładami użyteczności publicznej, organizując poradnictwo techniczne i pomoc dla wielu zakładów w zakresie odbudowy, naprawy i uruchamiania urządzeń. Jako pierwszy w Polsce przystąpił do organizowania kursów dokształcających. Pierwszy kurs dla kadr rzemieślniczo-technicznych rozpoczął się już pod koniec 1945 r., następne kursy z zakresu gazownictwa i wodociągów odbyły się w lutym i w marcu 1947 r. O potrzebach i popularności takich kursów świadczy to, że kursy te ukończyło 110 uczestników z 73 miast z całej Polski, w tym 39 z Ziemi Północnych. Oddział spowodował również wznowienie wykładów z dziedziny gazownictwa w państwowych szkołach technicznych.

Z inicjatywy Oddziału utworzono w Toruniu pracownię projektów i dokumentacji technicznej z dziedziny wodociągów i kanalizacji dla miast województwa pomorskiego.

Staraniem Oddziału w dniach 19—24 kwietnia 1948 r. zorganizowano w Bydgoszczy kurs higieny wody i urządzeń wodnych dla kierowników zakładów wod.-kan. woj. pomorskiego. W kursie brało udział ponad 50 uczestników.

W kwietniu 1948 r. powstał Oddział Szczeciński, w 1949 r. — Oddział Gdański. Oddział zmienił nazwę z Pomorskiego na Pomorsko-Mazurski. W czerwcu 1951 r. wyodrębnił się Oddział Olsztyński. Z tą chwilą Oddział powrócił do swojej dawnej nazwy Oddziału Bydgoskiego.

W 1951 r. zostaje zorganizowana przy Oddziale Bydgoskim Sekcja Terenów Zielonych, której przez długie lata przewodniczył kol. Tusz.

W okresie od 1948—1956 r. pracami Oddziału kierował kol. J. Wyźnikiewicz. W latach 1956—1960 Oddział prowadził kol. Z. Grajek, a od roku 1960 do chwili obecnej ponownie kol. J. Wyźnikiewicz. Oddział realizuje uchwały kongresów NOT, a jako naczelne zadanie postawił sobie doskonalenie kadr technicznych,

Zjazd członków Oddziału Bydgoskiego w Ciechocinku w dn. 7 czerwca 1952 r.

czego dowodem są rokrocznie organizowane liczne kursy, np. kursy dla palaczy c.o., średniego i niższego dozoru gazowni i wodociągów, dla projektantów i wykonawców urządzeń sanitarnych, nowego prawa wodnego itp.

W roku 1960 Oddział liczył 280 członków zwyczajnych, 5 zbiorowych, 18 kół zakładowych.

W 1961 r. Zarząd Główny PZITS zlecił Oddziałowi prowadzenie Centralnej Komisji Regulaminowej, której przewodnicтво powierzono kol. J. Wyżnikiewiczowi. Członkowie Komisji rekrutowali się wyłącznie z członków Oddziału Bydgoskiego. Byli to kol. kol. M. Drobotowicz, D. Dymek, E. Hagner, G. Hoheisel, A. Musolff. Komisja opracowała szereg regulaminów, m.in. regulamin kół zakładowych, współzawodnictwa między kołami zakładowymi, regulamin sekcji branżowych, regulamin ramowy oddziału PZITS, instrukcję działalności BSiR w terenie, regulamin czynności biura PZITS oraz sekretarza generalnego PZITS i in.

Jedną z ważnych form działalności jest niewątpliwie czynne włączenie się Oddziału do realizacji uchwały I powojennego zebrania członków PZGWTS w Gliwicach w 1945 r. o powołaniu „Biura Studiów” przemianowanego później na „Biuro Studiów i Rzeczoznawstwa”. Od 1962 r. w skład Rady Biura Studiów wchodzi kol. J. Wyżnikiewicz.

W 1962 r. powołano komisję współzawodnictwa, która miała za zadanie propagowanie współzawodnictwa pomiędzy kołami zakładowymi Oddziału. Pierwszym jej przewodniczącym został kol. A. Graczyk, a pierwszy tytuł „Wzorowego Koła Zakładowego PZITS” O. Bydgoskiego za rok 1963 przypadł K. Z. przy Miejskiej Gazowni w Toruniu, za rok 1964 — K. Z. przy Zakładach Gazownictwa Okręgu Bydgoskiego, które zajęło również I miejsce we współzawodnictwie ogólnorzemieślniczym. W roku 1965 — I miejsce we współzawodnictwie oddziałowym zajęło K.Z. przy ZGOB, zajmując jednocześnie III miejsce w skali ogólnokrajowej. Za

GAZOWNIA MIEJSKA

Konta bankowe:

Komunalna Kasa Oszczędności miasta

Bydgoszczy

Poczt. Kasa Oszczędności Poznań L. 204-378.

L. dz. Gaz. 4061/32. .... XI. 2

Pieczęć Gazowni z 1932 r.

Dar Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych z okazji 100-lecia Zakładów Gazownictwa Okręgu Bydgoskiego

rok 1966 I miejsce zajęło K.Z. przy MPWK w Bydgoszczy, zarówno w skali oddziałowej, jak i ogólnokrajowej.

W Oddziale aktualnie zrzeszone są 23 koła zakładowe, reprezentujące nasze branże w największych ośrodkach województwa bydgoskiego, a mianowicie: Bydgoszczy, Ciechocinku, Grudziądzu, Inowrocławiu, Toruniu i Włocławku.

Ważną niewątpliwie formą działalności Oddziału jest wydawanie „Biuletynu Informacyjnego” przez zespół redakcyjny, któremu od chwili powstania, tj. od kwietnia 1962 r. do chwili obecnej, przewodniczy kol. E. Hagner. Pierwszy numer „Biuletynu” ukazał się w maju 1962 r. Biuletyny oprócz części informacyjnej zawierają bogatą treść ogólnobranżową.

W całej działalności Oddział kładł szczególny nacisk na organizowanie kursów o różnorodnym charakterze i zakresie. Od 1 stycznia 1962 r. do 31 grudnia 1967 r. zorganizowano 34 kursy, które ukończyło 919 osób. Zarówno organizatorami, jak i wykładowcami na kursach są członkowie Oddziału.

Środkiem, spełniającym podobną rolę, jak kursy w podnoszeniu wiedzy zawodowej, są odczyty programowe oraz konferencje i wycieczki naukowo-techniczne, organizowane przez Oddział i sekcje istniejące przy Zarządzie Oddziału. Są to: Sekcja Gazownicza, której przewodniczy obecnie kol. M. Brudkowski, Sekcja Wod.-Kan. — przewodniczący kol. J. Jabłoński, Sekcja Ogrzewnictwa i Wentylacji — kol. R. Opiński. Sekcje spełniają główną rolę w pracy Oddziału. Współpracują one również ściśle z odpowiednimi sekcjami przy Zarządzie Głównym.

Za swą długoletnią i wybitną pracę dla dobra Zrzeszenia, szereg członków Oddziału zostało odznaczonych srebrnymi i złotymi odznakami honorowymi PZITS i NOT.

Gazownia Bydgoska z okazji 100-lecia ist-

Magistrat m. Lublina

DYREKCJA WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI

Pieczęć Wodociągów m. Lublina

W dn. 5 grudnia 1959 r. Zarząd Główny przekształcił samodzielne koło na Oddział. Liczba członków zaczyna poważnie wzrastać, osiągając w 1963 r. liczbę 215, zrzeszonych w 9 kołach zakładowych. W latach 1959—1963 Oddział zorganizował 6 kursów, 1 konkurs, 11 odczytów, 5 wycieczek; ponadto wyświetlono 16 filmów o tematyce technicznej.

Obecnie Oddział zrzesza w 12 kołach zakładowych 289 członków. 11 kół zakładowych działa na terenie Lublina i 1 koło zakładowe w Puławach.

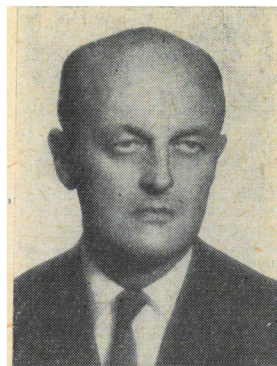
W działalności rzeczowej w okresie ubiegłych 4 lat zorganizowano konferencję techniczną na temat eksploatacji małych wodociągów, konferencję techniczną na temat zwalczania strat w sieciach gazowych, 14 odczytów, 3 wystawy i 5 wycieczek o charakterze technicznym.

W czerwcu 1968 r. na Walnym Zgromadzeniu Oddziału wybrany został Zarząd w następującym składzie: kol. kol. J. Szulc — przewodniczący, K. Bąkowski, T. Roguski — zastępcy przewodniczącego, S. Groen — sekretarz, J. Rogalski — skarbnik oraz członkowie kol. kol. R. Schnajder, T. Wrześniewski, W. Giżyński, F. Kowal, J. Woliński, H. Wójcik, S. Poncet.

W planach Zarządu Oddziału na okres 2-letniej kadencji przewiduje się zorganizowanie 3 konferencji: jubileuszowej z okazji 50-lecia Zrzeszenia — w kwietniu 1969 r., na temat eksploatacji małych oczyszczalni ścieków w IV kwartale 1968 r. oraz wspólną konferencję projektantów, wykonawców i eksploatorów urządzeń ciepłowniczych w IV kwartale 1969 r.

Zarząd Oddziału postawił sobie zadanie zorganizowania kół zakładowych w Zamościu, Chełmie i Kraśniku Fabrycznym, gdzie ostatnio skoncentrowała się znaczna liczba pracowników inżynierjno-technicznych o kierunku sanitarnym. Ostatnio Zarząd Oddziału podjął decyzję przeprowadzenia odpowiedniej akcji w terenie, mającej na celu zwiększenie liczby członków indywidualnych i zbiorowych Zrzeszenia.

W okresie 1952—1968 funkcje przewodniczących Oddziału pełnili kolejno: kol. kol. Wołk-Łaniewski (1952—1953 r.), Z. Sliwiński (1954—1957 r.), J. Szulc (1958—1960 r.), J. Woliński (1961 r.), W. Małoniewicz (1962—1963 r.), J. Szulc (1964 r.).

Mgr inż. Jerzy Szulc, przewodniczący Oddziału Lubelskiego (1958—1960 i od 1964 r.)

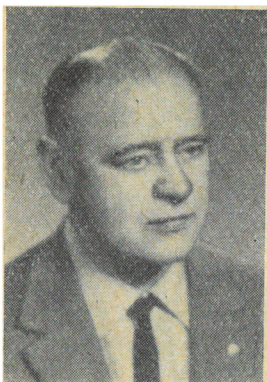

ODDZIAŁ ŁÓDZKI PZITS LATA 1947—1968

Łódź, mimo że stanowiła ośrodek przemysłu włókienniczego, w zakresie urządzeń techniczno-sanitarnych należała do najbardziej upośledzonych miast w Polsce. Zaledwie kilka ulic miało wodociągi i kanalizację, przeważająca część śródmieścia i wszystkie przedmieścia pozbawione były tych tak ważnych z punktu widzenia techniki sanitarnej urządzeń.

Powołanie do życia w czerwcu 1947 r. Łódzkiego Oddziału Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych na XXIV Zjeździe we Wrocławiu w dużej mierze przyczyniło się do rozwoju reprezentowanej przez Zrzeszenie gałęzi techniki na terenie naszego miasta.

Organizacją Oddziału zajęła się grupa 38 członków indywidualnych i 5 członków wspierających, która rozpoczęła swoją pionierską działalność od oceny stanu istniejącego w dziedzinie techniki sanitarnej na terenie Łodzi i potrzeb w tym zakresie. W roku 1949 zorganizowany został w Łodzi XXVI Zjazd PZGWTS, który wytyczył kierunki rozwoju techniki sanitarnej

Inż. Kazimierz Zborowski, przewodniczący Oddziału Łódzkiego PZITS

miast polskich ze szczególnym uwzględnieniem naszego miasta.

Najważniejszą działalnością Oddziału w ostatnich latach było dokształcanie i doskonalenie kadry technicznej w zakresie techniki sanitarnej.

Aktualnie Oddział liczy ok. 400 członków, w tym w kołach zakładowych ok. 350, reszta to członkowie indywidualni. Na terenie miasta i województwa działa 18 kół zakładowych, ponadto Oddział zrzesza 13 członków zbiorowych.

Przy Zarządzie działa 8 oddziałowych sekcji branżowych oraz 2 oddziałowe komisje specjalistyczne.

Przyrost liczby członków kształtował się w poszczególnych latach następująco: w 1947 r. — 38, w 1955 r. — 200, w 1960 r. — 310, w 1965 r. — 350, w 1965 r. — 374.

W omawianym okresie wzrastała liczba kół zakładowych w miarę otwierania przedsiębiorstw branżowych.

Działalność kół zakładowych polegała na organizowaniu odczytów, kursów przyzakładowych, upowszechnieniu czytelnictwa, opiece nad klubami techniki i racjonalizacji itp. Ponadto przedstawiciele kół zakładowych biorą czynny udział w pracach oddziałowych sekcji branżowych.

Koła zakładowe były organizatorami wielu wycieczek do nowych obiektów gospodarki komunalnej, jak np. ujęcie wody na Pilicy, budowa rurociągu Pilica—Łódź, przepompowanie gazu doprowadzonego ze Śląska do Łodzi, Elektrociepłownia II i Elektrociepłownia III w budowie w Łodzi.

Łódź posiada najbardziej rozwinięty przemysł włókienniczy, toteż działalność Oddziału skierowana jest, poza zagadnieniami gospodarki komunalnej, w kierunku poprawy stanu sanitarnego tych zakładów. Tematem częstych odczytów i konferencji oraz publikacji w biuletynach informacyjnych są urządzenia wentylacyj-

ne, klimatyzacyjne i grzewcze, stanowiące trudny problem w projektowaniu, realizacji i eksploatacji z uwagi na szczególne wymagania włókiennictwa.

Dużą rolę w przygotowaniu tematów, kierowaniu kandydatów na kursy i odczyty — odgrywał Oddział i koła zakładowe. Przykładem tej działalności może być zorganizowana w 1960 r. ogólnopolska Konferencja Naukowo-Techniczna: „Postęp techniczny w instalacjach sanitarnych”, na której wygłoszono 7 referatów specjalistycznych dla 300 uczestników. W ramach konferencji zorganizowana została wystawa z zakresu prefabrykacji instalacji sanitarnych.

Drugą konferencję ogólnopolską zorganizowano w 1968 r. pod hasłem „Postęp techniczny w instalacjach sanitarnych i wentylacyjnych w zakładach przemysłu lekkiego”. Na konferencji wygłoszono 11 referatów krajowych i 2 referaty zagraniczne, była to konferencja problemowa z równoczesnym zorganizowaniem 2 wycieczek do najbardziej nowoczesnych zakładów włókienniczych.

W dalszej perspektywie Oddział zamierza kontynuować obrany kierunek działania, przy czym dla jego realizacji nawiązana została ścisła współpraca z zakładami przemysłowymi, przedsiębiorstwami wykonawczymi, biurami projektów i władzami miasta i województwa. Działalność ta opiera się na porozumieniach naszego Zrzeszenia z poszczególnymi resortami.

W stadium organizacji znajduje się ośrodek szkolenia związanego z eksploatacją i nadzorem urządzeń energetycznych i wentylacyjnych w przemyśle i obiektach użyteczności publicznej.

Skład Zarządu Oddziału w 1968 r. przedstawiał się jak następuje: przewodniczący — kol. K. Zborowski, zastępcy przewodniczącego — kol. kol. O. Kociński, H. Pęczek, sekretarz — kol. Z. Szajer, skarbnik — W. Kołodziejki, członkowie

kol. kol. Cz. Kęszycki, M. Chmieliński, J. Biela, M. Rechciński, T. Wasiek, R. Szymczak i J. Jankowski.

W okresie 1948—1968 funkcje przewodniczącego Oddziału pełnili kolejno: kol. kol. J. Kajrunajtys (1948—1952 r.), H. Urniechowski (1953—1954 r.), R. Smulski (1955 r.), W. Paszkowski (1956 r.), A. Jagielski (1957—1958 r.), O. Kociński (1959—1960 r.), K. Zborowski (od 1961 r.).

ODDZIAŁ OLSZTYŃSKI PZITS LATA 1951—1968

Zarząd Oddziału Olsztyńskiego PZGWTS został powołany w dn. 25 października 1951 r. jako zarząd tymczasowy (komisaryczny), na podstawie Uchwały V Walnego Zjazdu Delegatów PZGWTS w Szczecinie w czerwcu 1951 r. Nowo powołany Zarząd rozpoczął działalność w dn. 25 października 1951 r., przejmując od Zarządu Oddziału Bydgosko-Pomorskiego akta i kartoteki 42 członków i 3 członków wspierających. W początkach działalności, pomimo istniejących trudności, Zarząd Oddziału wspólnie z Wydziałem Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Prezydium MRN w Olsztynie

Mgr Stefania Szkultecka, wieloletnia przewodnicząca Koła Zakładowego WSSE Olsztyn

zorganizował kurs dla monterów hydraulicznych. Poza tym wiele czasu poświęcono sprawie zorganizowania na terenie województwa Zjazdu Delegatów PZGWTS. Termin zgromadzenia został wyznaczony na 7 czerwca 1952 r. i odbył się w ustalonym czasie.

Nowo wybrany Zarząd Oddziału w okresie swej kadencji od 7 czerwca do 31 grudnia 1952 r. przeprowadził szkolenie palaczy kotłów centralnego ogrzewania, jak również powołał 4 nowe koła, zwiększając liczbę członków o 29 osób.

W okresie przedkongresowym zorganizowano zebranie wyborcze delegatów na II Kongres Inżynierów i Techników Polskich. Z okazji tej został wygłoszony referat o znaczeniu II Kongresu, jak również 12 odczytów. Zrzeszenie współpracowało z redakcją Biuletynu NOT przez nadsyłanie materiałów i udział w posiedzeniach Komitetu Redakcyjnego. W roku 1953/54 liczba członków zwiększyła się o 37,9%, zostały zorganizowane 2 nowe koła zakładowe o łącznej liczbie 21 członków. Poza tym Zarząd Oddziału przygotował konferencję naukowo-techniczną z zakresu zagadnień wodociągowych. Wygłoszono 13 odczytów i zorganizowano kurs dla kontrolerów sanitarnych.

Sekcja Wodociągowo-Kanalizacyjna zorganizowała kursokonferencję dla kierowników i personelu inżynieryjno-technicznego wodociągów.

W latach 1955—1961 wskutek wyjazdu szeregu aktywnych członków Zrzeszenia działalność Zarządu Oddziału osłabła, a w ostatnich dwóch latach praktycznie przestał on istnieć.

W 1961 r. Zarząd przystąpił do ponownego organizowania kół, weryfikacji członków, porządkowania spraw itp. Oddział liczył 122 członków zrzeszonych w 8 kołach. Działalność Oddziału była słaba i ograniczała się do sporadycznych zebrań i konsultacji. Jednak udział inżynierów

i techników sanitarnych w szkoleniu prowadzonym przez różne zakłady pracy był znaczny. Członkowie Zrzeszenia brali również aktywny udział w zjazdach i konferencjach naukowo-technicznych organizowanych przez inne Oddziały.

Działalność Oddziału zaczęła wzrastać po wybraniu na Walnym Zgromadzeniu w 1962 r. nowego Zarządu. Powołano dwa nowe koła zakładowe, zespół rzeczoznawców w zakresie techniki sanitarnej, zorganizowano 11 kursokonferencji, 6 kursów słuchowych, 3 wystawy oraz wycieczkę. Działalność samych kół zakładowych była bardzo aktywna — organizowano narady techniczne, kursy, odczyty, wycieczki itp.

W latach 1964/65 Oddział zorganizował wycieczkę naukowo-techniczną, kursokonferencję poświęconą walce ze stratami i marnotrawstwem wody, spotkanie z ludnością m. Olsztyna na temat „Wodociągi olsztyńskie wczoraj, dziś i jutro”, połączone z wyświetleniem filmów naukowo-technicznych. Zorganizowano 3 odczyty w terenie połączone z wyświetleniem filmów, następnie zorganizowano szkolenie pracowników obsługujących zestawy laboratoryjne do badania wody. Opracowano szereg wniosków racjonalizatorskich.

W latach 1966—1968 liczba członków wzrosła do 201 osób zgrupowanych w 11 kołach zakładowych.

Do ważniejszych osiągnięć Oddziału należy zaliczyć zorganizowanie w 1966 r. Konferencji Naukowo-Technicznej: „Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych w aspekcie gospodarczego rozwoju województwa olsztyńskiego”, na której uchwalono wiele wniosków mających na celu polepszenie istniejącego stanu gospodarki wodnej i ochrony wód. Drugą akcją było utworzenie Sekcji Techniki Sanitarnej Wsi. Sekcja ta w czerwcu 1967 r. była organizatorem Sesji Wyjazdowej Głównej

Sekcji Techniki Sanitarnej Wsi na terenie m. Olsztyna.

Działalność kół zakładowych polegała na organizowaniu odczytów i wycieczek naukowo-technicznych. Opracowano kilka wniosków na V Kongres Techników Polskich.

Zarząd Oddziału Olsztyńskiego PZITS zrzesza obecnie 11 kół zakładowych, w tym jedno Koło Juniorów przy Wydziale Instalacji i Urządzeń Sanitarnych Technikum Budowlanego.

Na terenie objętym działalnością Oddziału znajduje się 10 przedsiębiorstw będących członkami zbiorowymi.

Skład osobowy obecnego Zarządu Oddziału jest następujący: przewodniczący — kol. A. Młynarczyk, zastępcy przewodniczącego — kol. kol. J. Madej, S. Wrzosek, sekretarz — kol. T. Pittner-Maliszewska, skarbnik — kol. S. Dębski, członkowie Zarządu Oddziału — kol. kol. T. Bolechowska, S. Bortnowski, J. Izdebski, M. Strużyński, B. Syruć, S. Szkulcecka.

W ramach Zarządu Oddziału działają trzy sekcje branżowe:

1. Sekcja Techniki Sanitarnej Wsi — przewodniczący kol. S. Bortnowski,
2. Sekcja Wodociągów i Kanalizacji — przewodniczący kol. J. Madej,
3. Sekcja Ciepłownictwa — przewodnicząca kol. T. Bolechowska.

Przewiduje się, że w przyszłości działalność Zarządu Oddziału Olsztyńskiego PZITS rozwinie się w następujących kierunkach:

- zrzeszenie w PZITS wszystkich inżynierów i techników sanitarnych zatrudnionych w różnych zakładach pracy na terenie woj. olsztyńskiego; w latach 1968/69 przewiduje się utworzenie 5 nowych kół zakładowych,
- rozwój działalności szkoleniowej w zakresie wodociągów i kanalizacji, centralnego ogrzewania, techniki sanitarnej itp.; przewiduje się utworzenie Wojewódzkiego

Ośrodka Szkolenia PZITS podległego Zakładowi Szkolenia przy Zarządzie Głównym.

W okresie 1951—1968 funkcje przewodniczących Oddziału pełnili kolejno: kol. kol. J. Kühnel (1951 r.), A. Zaklikowski (1952—1953 r.), G. Marchlewicz (1954—1959 r.), A. Szczypczyński (1960 r.), J. Chróścielewski (1961—1962 r.), R. Lewandowski (1963—1965 r.), S. Wrzosek (1966—1967 r.), A. Młynarczyk (od 1968 r.).

ODDZIAŁ OPOLSKI PZITS LATA 1952—1968

W dniach 4—5 lipca 1952 r. odbyła się w Opolu Krajowa Narada Naukowców, Inżynierów i Techników branży gospodarki komunalnej. Organizacją Zjazdu zajął się komitet organizacyjny, w którego skład weszli działacze i przedstawiciele przedsiębiorstw i zakładów komunalnych Opolszczyzny. Tematyką Narady było wdrażanie postępu technicznego w organizacji i modernizacji zakładów komunalnych. Na Naradzie podjęta została decyzja o powołaniu do życia Oddziału Zrzeszenia w Opolu.

W dn. 16 grudnia 1952 r. zorganizowany został Oddział Opolski PZGWTS. W zebraniu organizacyjnym Oddziału wzięło udział 12 członków założycieli.

Rozwój Oddziału przedstawia się następująco: w 1953 r. — 41 członków zrzeszonych w 4 kołach zakładowych, w 1954 r. — 64 członków, w 1955 r. — 83 członków zorganizowanych w 9 kołach zakładowych.

Dnia 2 kwietnia 1958 r. został uchwalony i wprowadzony jako obowiązujący nowy statut. Organizacja otrzymuje nową nazwę „Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych”. Statut stworzył pod-

waliny działalności Zrzeszenia oraz miał decydujący wpływ na dalszy rozwój Oddziału.

Działalność Oddziału w latach 1958—1967 miała wszystkie formy przewidziane statutem. Dominowała działalność odczytowa i szkoleniowa. Organizowane były kursy doształcające dla podniesienia kwalifikacji robotników wykwalifikowanych: palacze centralnego ogrzewania, piecowi, pracownicy gazownictwa i wodociągów. Przeciętnie organizowano 3 kursy rocznie. Poza naradami technicznymi o znaczeniu lokalnym — zorganizowane zostały konferencje naukowo-techniczne o szerszym zasięgu.

W 1959 r. w Raciborzu — odbyła się konferencja naukowo-techniczna pod przewodnictwem prof. Z. Rudolfa, poświęcona gospodarce gazem i gospodarce wodno-ściekowej.

W 1962 r. z okazji Jubileuszu 100-lecia Gazowni Miejskiej w Opolu odbyła się konferencja naukowo-techniczna, na której dokonano podsumowania osiągnięć gazownictwa na terenie Opolszczyzny. Podsumowanie doświadczeń pozwoliło na wysunięcie odpowiednich wniosków.

W 1965 r. zorganizowana narada techniczna, połączona z urządzeniem wystawy osiągnięć racjonalizatorskich, wyka-

zała poważny dorobek osiągnięć racjonalizatorskich w dziedzinie techniki sanitarnej.

W 1966 r. przed V Kongresem Techników Polskich zidentyfikowana została i ożywiona działalność kół zakładowych. W wyniku przeprowadzonych dyskusji przyjęto do realizacji 18 wniosków.

Oddział ma również osiągnięcia w budowie Domu Technika w Opolu, gdzie w czynie społecznym koła zakładowe przy Zakładzie Gazowniczym Opole oraz przy MPWiK Opole wykonały podłączenie gazowe i wodociągowe.

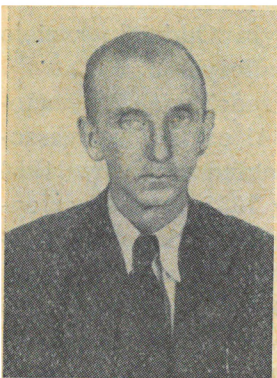
Do przodujących kół należy Koło Zakładowe przy Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągowo-Kanalizacyjnym w Raciborzu, którego przewodniczącym od 1958 r. jest kol. J. Wilk. Koło to bierze aktywny udział w pracach społecznych na terenie Raciborza, m.in. w 1967 r. członkowie Koła zaprojektowali i pełnili bezinteresownie nadzór nad budową fontanny w mieście.

W 1967 r. Oddział liczył 202 członków zorganizowanych w 13 kołach zakładowych.

W roku 1967 działały przy Zarządzie Oddziału 4 sekcje, a mianowicie: Sekcja Gazownicza — przewodniczący kol. K. Derda; Sekcja Wodociągowa — przewodniczący kol. P. Malinowski; Sekcja Ogrzewnictwa i Wentylacji — przewodniczący kol. Z. Grubiak; Sekcja Unieszkodliwiania Wód Zużytych — przewodniczący kol. A. Piotrowski.

Skład Zarządu Oddziału w 1967 r. był następujący: przewodniczący — kol. F. Wodzyński, zastępcy przewodniczącego — kol. kol. K. Derda, Z. Grubiak, sekretarz — kol. M. Dryja, skarbnik — kol. S. Jezierski, członkowie — kol. kol. J. Cisek, A. Furmanek, P. Malinowski, A. Piotrowski, H. Rudner, Z. Wajzer.

W okresie 1952—1968 funkcje przewodniczących Oddziału pełnili kol. kol.

Kol. Marian Stopa, jeden z organizatorów Oddziału Opolskiego

M. Forlicz (1952—1954 r.), F. Wodzyński (1961—1967 r.), K. Derda (od 1968 r.).

ODDZIAŁ POZNAŃSKI PZITS LATA 1938—1968

Oddział Poznański Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych zorganizowany został w czerwcu 1938 r. Należy do najstarszych oddziałów Zrzeszenia.

W okresie swej wieloletniej działalności Oddział Poznański wypracował styl i sposoby pracy dostosowane do aktualnych warunków i potrzeb regionu. Umożliwia to wielkopolskim inżynierom i technikom skuteczną pracę nad podnoszeniem stanu techniczno-sanitarnego miast i osiedli województwa poznańskiego.

Do osiągnięć Oddziału zaliczyć należy zainicjowanie i rozwijanie działalności stowarzyszeniowej w powiatach przez organizowanie w miastach powiatowych kół terenowych PZITS, reprezentujących Zarząd Oddziału w powiatach, zainicjowanie i zorganizowanie sekcji branżowych nowych specjalności, jak np. Sekcji Techniki Sanitarnej Wsi lub Sekcji Aparatury i Urządzeń Sanitarnych.

Obecnie Oddział ma 6 sekcji naukowo-technicznych. Do zakresu ich działalności należy organizowanie zjazdów, konferencji naukowo-technicznych, kursów, odczytów, zebrań dyskusyjnych, wycieczek fachowych, wystaw, konkursów, wyświetlania filmów technicznych oraz wydawanie skryptów i opiniowanie projektów, zarządzeń i norm.

Sekcja Wodociągów i Kanalizacji zorganizowana została w marcu 1947 r. Następne dwie, to jest Sekcja Gazownictwa i Sekcja Ogrzewnictwa zorganizowane zostały w roku 1949. Powstałe oddziało-

we sekcje stanowiły nowość organizacyjną, gdyż do tego czasu sekcje wymienionych specjalności istniały tylko przy Zarządzie Głównym Zrzeszenia.

W roku 1959 z inicjatywy Zarządu Oddziału powstają dwie dalsze sekcje naukowo-techniczne, mianowicie Sekcja Wiertnictwa Studziennego oraz — Sekcja Wodomierzy i Gazomierzy, pierwsze tej specjalności w NOT.

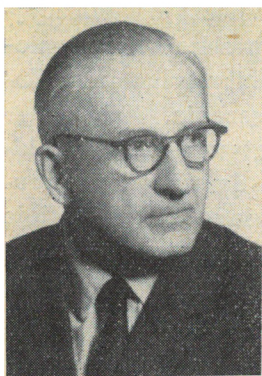
Sekcja Wiertnictwa Studziennego pozyskała i zgromadziła w swoich szeregach wielu nie stowarzyszonych i rozproszonych specjalistów z tej dziedziny i rozwinęła owocną działalność naukowo-techniczną. Wspomnieć tu należy, że wielkopolskie wiernictwo studienne ma piękne tradycje i tacy wiertnicy studzienni, jak Jan Kopczyński i inż. Tadeusz Kopczyński wybudowali wiele ujęć wody gruntowej dla wodociągów wiejskich na terenie całej Polski oraz wychowali cały zastęp dobrych fachowców w tej branży.

Bazą działalności Sekcji Wodomierzy i Gazomierzy była pierwotnie fabryka „POWOGAZ”, kontynuująca chlubne tradycje pierwszej w Polsce fabryki wodomierzy „Polski Wodomierz” w Poznaniu. Sekcja zorganizowała w 1961 r. ogólnopolską Konferencję Naukowo-Techniczną: „Aktualne zagadnienia gospodarki wodomierzowej w Polsce” oraz kilka kursów w skali wojewódzkiej i ogólnopolskiej w zakresie szkolenia dozoru technicznego wodociągów.

W związku z rozbudowaniem w ostatnich latach fabryki „POWOGAZ”, zakres pracy Sekcji Wodomierzy i Gazomierzy został rozszerzony. W związku z tym Sekcja została przekształcona w 1965 r. w Sekcję Aparatury i Urządzeń Sanitarnych. W skład zreorganizowanej Sekcji weszli zainteresowani specjaliści z różnych przedsiębiorstw poznańskich.

W lutym 1963 r. zorganizowana została

Dr Józef Rynarzewski, przewodniczący Oddziału Poznańskiego w latach 1952—1956 — z lewej

Dr inż. Franciszek Zygmantowski, przewodniczący Oddziału Poznańskiego od 1958 r.

szósta oddziałowa sekcja naukowo-techniczna — Sekcja Techniki Sanitarnej Wsi, przed którą postawiono poważne zadania w zakresie podniesienia stanu techniczno-sanitarnego wsi wielkopolskiej. Zadania te nabierają wyrazu, jeśli się zważy, że Wielkopolska, zwana zielonym zagłębiem, jest najważniejszym rejonem krajowego rolnictwa. Mimo postępującego uprzemysłowienia Wielkopolska będzie jeszcze przez wiele lat odgrywała przodującą i czołową rolę w produkcji rolnej. Praca Oddziału koncentruje się w dwóch płaszczyznach: jednej, którą można by nazwać „sztabową”, pracują sekcje naukowo-techniczne, w drugiej, którą można nazwać „frontową”, pracują w poszczególnych zakładach pracy koła zakładowe, względnie w powiatach — koła terenowe. Sekcje opiekują się branżowymi kołami zakładowymi i współpracują z nimi. Koła organizują niektóre imprezy wspólnie z sekcjami. Obecnie Oddział liczy 18 kół zakładowych i 9 kół terenowych. W ostatnich kilku latach Zarząd Oddziału powołuje komisje do wykonywania pewnych specjalnych doraźnych lub stałych zadań. Niektóre z tych komisji spełniały rolę usługową w stosunku do sekcji branżowych, jak np. Komisja Wydawnictw, Komisja Imprez, organizująca m.in. większe wycieczki techniczne, zlecane przez sekcje.

W 1968 r. działają przy Zarządzie Oddziału następujące komisje: Komisja Wydawnictw, Komisja Wynalazczości i Racjonalizacji, Komisja Doskonalenia Kadr, Komisja Kwalifikacji Zawodowych, Komisja Wniosków na Rzeczoznawców, Komisja Imprez, Komisja Funduszu Samopomocy Koleżeńskie, Komisja Realizacji Wniosków V Kongresu.

Działalność Oddziału Poznańskiego PZITS w okresie 30 lat (1938—1968) można w skrócie scharakteryzować w następujący sposób.

Wybuch II wojny światowej przerwał na okres sześciu lat działalność Oddziału rozpoczętą w 1938 r. W 1946 r. Oddział liczył 30 członków. Działalność Oddziału na szerszą skalę rozpoczyna się dopiero w 1947 r. po zwiększeniu stanu liczebnego do 70 członków. Najbardziej aktywne są 3 oddziałowe sekcje branżowe: wodociągowa, gazownicza i ogrzewnicza, utworzone w latach 1947—1949.

Oddział organizował w ciągu roku 2 do 3 zjazdów naukowo-technicznych z licznymi referatami oraz za pośrednictwem swoich sekcji organizował kursy. Np. w 1950 r. Oddział zorganizował 3 zjazdy, na których wygłoszono łącznie 20 referatów oraz 4 kursy: 2 kursy wodomierzowe o charakterze ogólnopolskim, 1 kurs dla palaczy c.o., 1 kurs dla personelu technicznego gazowni.

Należy podkreślić, że w pierwszych latach powojennych terenem działalności Oddziału Poznańskiego (oprócz województwa poznańskiego były także województwa: zielonogórskie, szczecińskie i koszalińskie (aż do czasu utworzenia oddziałów PZITS w tych województwach).

Najdłużej, bo aż do 1 stycznia 1962 r. należeli do Oddziału Poznańskiego koledzy z województwa zielonogórskiego.

Rok 1952 rozpoczyna okres organizowania kół zakładowych. Rozpoczyna się też okres współzawodnictwa pomiędzy oddziałami PZITS. We współzawodnictwie tym aż do 1956 r. Oddział Poznański zdobywa 4-krotnie pierwsze miejsce.

W 1959 r. Oddział Poznański PZITS rozpoczyna zorganizowaną działalność zmierzającą do poprawy stanu techniczno-sanitarnego wsi wielkopolskiej.

Z uwagi na to, że problem zaopatrzenia wsi w wodę był sprawą palącą, a podstawowym źródłem zaopatrzenia w Wielkopolsce są wody podziemne, Zarząd Oddziału zorganizował Sekcję Wiertnictwa Studziennego. Oddział także ściśle współpracował i nadal współpracuje z Wojewódzkim Komitetem Higienizacji Wsi.

Sekcja Wiertnictwa Studziennego zajmowała się jednak bardzo wąskimi zagadnieniami techniczno-sanitarnymi. W celu objęcia zorganizowaną działalnością PZITS wszystkich zagadnień techniczno-sanitarnych wsi, Zarząd Oddziału zorganizował w lutym specjalną sekcję branżową pod nazwą techniki sanitarnej wsi. Oddział Poznański PZITS był inicjatorem i współorganizatorem wspólnej konferencji lekarzy i inżynierów sanitarnych: „X Krajowa Konferencja Medycyny Wiejskiej i Techniki Sanitarnej Wsi”, która odbyła się w Poznaniu w dniach 10—13 października 1964 r. Wzięło w niej udział 300 uczestników. Po konferencji Oddział opracował materiały konferencyjne, zawierające 12 referatów

dotyczących zagadnień techniki sanitarnej i wnioski uchwalone przez uczestników konferencji.

Efektom działalności Oddziału Poznańskiego w zakresie techniki sanitarnej wsi jest powołanie przez Zarząd Główny PZITS Główniej Sekcji Techniki Sanitarnej Wsi — z siedzibą w Poznaniu oraz zorganizowanie — przez 7 innych Oddziałów PZITS — oddziałowych sekcji branżowych tej specjalności.

Do roku 1960 Oddział organizował wyłącznie zjazdy lub narady naukowo-techniczne o charakterze regionalnym, natomiast od 1961 r. Oddział przygotowywał ogólnopolskie konferencje i narady naukowo-techniczne na tematy z dziedziny wodociągów, gazownictwa i ogrzewnictwa. Większymi tego rodzaju imprezami w ostatnim okresie były: I Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Techniczna: „Zagadnienia zaopatrzenia w wodę miast i osiedli”, która odbyła się w Poznaniu w dniach 16—17 listopada 1965 r. przy udziale ok. 750 uczestników, oraz II Ogólnopolska Konferencja: „Zagadnienia zaopatrzenia w wodę miast i wsi”, która odbyła się w dniach 12—14 października 1967 r. w Poznaniu przy udziale ok. 700 uczestników.

W okresie 1949—1968 funkcje przewodniczących Oddziału pełnili kolejno: kol. kol. F. Pluciński (1949—1951 r.), J. Rynarzewski (1952—1956 r.), E. Wierzbicki (1957 r.), Fr. Zygmantowski (od 1958 r.).

ODDZIAŁ RADOMSKI PZITS LATA 1953—1968

W dniu 24 listopada 1953 r. zostało powołane do życia w Radomiu Koło Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Sanitarnych, Ogrzewnictwa i Gazownictwa.

Samodzielne koło SNITSOG powstało w oparciu o istniejące dwa koła zakładowe PZITS: 1) przy Radomskim Zjednoczeniu Instalacji Przemysłowych w Radomiu (którego działalność datuje się od 5 lutego 1953 r.), 2) przy Miejskim Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej nr 2 w Radomiu.

Rozwijając swoją działalność samodzielne koło SNITSOG zorganizowało i powołało do życia trzecie Koło Zakładowe w dn. 9 marca 1954 r. przy Zjednoczeniu Instalacji Sanitarnych.

W związku z organizowaniem tego Koła liczba członków w tym okresie wynosiła 75 osób (RZIP — 21 osób, ZIS — 43 osoby i MPGK — nr 2 — 11 osób).

W roku 1959 zostało zorganizowane następne Koło Zakładowe przy Biurze Projektów Budownictwa w Radomiu.

Uchwałą nr 94 na wniosek samodzielnego Koła PZITS w Radomiu, oraz na podstawie § 47 p.g. Statutu PZITS, Zarząd Główny PZITS przemianował z dniem 1 października 1960 r. samodzielne Koło PZITS na Oddział Radomski PZITS, który działalnością obejmuje następujące powiaty woj. kieleckiego: Radom, Zwoleń, Szydłowiec, Koźienice, Białobrzegi, Opoczno i Przysucha.

Nowo powołany do życia Oddział PZITS rozwijając swoją działalność zorganizował następne dwa koła zakładowe.

Stan osobowy członków indywidualnych w okresie działalności Samodzielnego Koła i Oddziału ulegał wahaniom i na dzień 1 lipca 1968 r. wynosił 115 osób. Obecnie Oddział ma 4 członków zbiorowych.

Działalność Oddziału i kół zakładowych w latach 1953—1967 była następująca:

— Zorganizowanie Konferencji Naukowo-Technicznej: „Regulacja sieci i zładów cieplnych” — obecnych 98 osób.

— Zorganizowanie 32 odczytów na tematy związane z pracą zawodową członków Oddziału — obecnych 493 osoby.

— Zorganizowanie 24 kursów dokształcających dla monterów urządzeń wodociągowych, gazowych, centralnego ogrzewania, obsługi sprzętu, spawaczy, palaczy kotłów centralnego ogrzewania, TOPL, bhp — 456 uczestników.

— Nawiązanie ścisłej współpracy z Oddziałem NOT w Radomiu przez stałego delegata oraz prace członków w komisjach postępu technicznego i KO.

— Aktywny udział w opracowywaniu wniosków i realizacji VII Plenum KC PZPR.

— Czynny udział w zakresie organizowania Brygad Pracy Socjalistycznej.

— Przygotowywanie wniosków na V Kongres Techników Polskich.

— Zbieranie i opiniowanie wniosków dotyczących uzyskania uprawnień budowlanych, które przekazano do WBUA w Kielcach.

— Czynny i aktywny udział w przeglądach stanu techniki, wynalazczości pracowniczej, ochrony i organizacji pracy w przedsiębiorstwach.

Skład Zarządu Oddziału w 1968 r. przedstawiał się jak następuje: przewodniczący — kol. E. Grzebała, zastępcy przewodniczącego — kol. kol. W. Piekarski i M. Piwnicki, sekretarz — kol. S. Swierczyński, skarbnik — kol. S. Prach, członkowie — kol. kol.: S. Lisik, A. Nowicki i K. Kiljanek.

W okresie 1953—1968 funkcje przewodniczącego Oddziału pełnili kolejno kol. kol. Z. Wilczyński (1953 r.), W. Piekarski (1954—1956 r.), R. Cieślik (1957—1959 r.), W. Piekarski (1960—1967), E. Grzebała (1968 r.).

ODDZIAŁ RZESZOWSKI PZITS LATA 1957—1968

W roku 1968 minęło 11 lat od chwili powołania Oddziału Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych w Rzeszowie, który przejął w spuściźnie od Oddziału Krakowskiego zespół kilkunastu osób działających w zasadzie w 2 kołach zakładowych, tj. przy Rzeszowskim Przedsiębiorstwie Instalacji Budownictwa i przy Miastoprojencie — Rzeszów. Od tego okresu rozpoczyna się żmudna praca organizowania Oddziału i tworzenia kół zakładowych przy dynamicznie rozwijających się przedsiębiorstwach, reprezentujących technikę sanitarną i gazownictwo. Dziś Oddział Rzeszowski PZITS zrzesza ok. 300 członków w 16 kołach zakładowych.

Rozwój przedsiębiorstw reprezentujących technikę sanitarną i efekty ich pracy, to trwały ślad działalności naszych kolegów. Np. Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych „Instal” w Rzeszowie od wielu lat przoduje wśród przedsiębiorstw tej specjalności, zdobywając 5-krotnie I miejsce w Zjednoczeniu „Instal” oraz 2-krotnie Sztandar Przechodni Prezesa Rady Ministrów i Centralnej Rady Związków Zawodowych. Koledzy z tego przedsiębiorstwa są jedynymi w kraju twórcami instalacji tlenowych dla szpitalnictwa krajowego i na eksport.

Nie sposób nie wspomnieć również o kolegach z Rzeszowskiego Przedsiębiorstwa Instalacji Sanitarnych i Elektrycznych. Dzięki ich pracy przedsiębiorstwo zdobyło 3-krotnie Sztandar Przechodni Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych oraz Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych.

Efektom pracy kolegów z „Miastopro-

jekt” Rzeszów było zdobycie I miejsca i proporca przechodniego w skali krajowej tego typu przedsiębiorstw.

Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Rzeszowie uplasowało się na II miejscu we współzawodnictwie krajowym.

Koledzy z Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Rzeszowie w sposób zasadniczy polepszają działalność eksploatacyjną ciepłownictwa w Rzeszowie i w województwie, oni to są prekursorami nowych rozwiązań w zakresie budowy sieci ciepłych, węzłów ciepłych i im należy przypisać wprowadzenie na naszym terenie nowych metod regulacji instalacji centralnego ogrzewania.

Koledzy z Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej i Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Rzeszowie opracowali w czynie społecznym dokumentację techniczną na instalacje sanitarne dla szkoły podstawowej w Kulnie, pow. Leżajsk.

W najbliższych latach Oddział przewiduje rozszerzenie działalności szkoleniowej, bardziej ścisłą współpracę z radami narodowymi na odcinku gospodarki komunalnej, jeszcze większy wzrost i rozwój kół zakładowych (szczególnie w terenie).

Inż. Tadeusz Migut, przewodniczący Oddziału Rzeszowskiego PZITS od 1962 r.